

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
כי תצא
אלול ה'תש"פ ב'של"א
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברי מרן שליט"א בדבר "המגבית השנתית" שהחלה בימים אלו לטובת מוסדות יד מהרי"ן.
התחלת הנדון האם בעידן הקורונה מותר להניח מסיכה בסוף השופר היכן שהקול יוצא, כדי שלא ינתז רוק ממנו לקהל.
תשובה לשאלה מדוע בירכנו על הלבנה במוצאי שבת זו, ולא במוצש"ק שעברה עפ"י דעת מהרי"ן כי אפשר לברך לאחר ג' ימים מהמולד.
תשובה לשאלים מדוע בספר "טופס כתובות" כתב מרן שליט"א כי יש לכתוב בכתובה אדר הראשון – אדר השני, בה"א הידיעה, למרות שנמצאו כתובות מתימן בהן כתוב בלא ה"א.
בעניין ההמצאה החדשה של מגנט התופס את רצועת התפילין שלייד ("אוחז תפילין") בסוף, ומדוע מרן שליט"א לא ממליץ על המצאה זו.
המשך בעניין הצדוקים והביתוסים אשר כפרו בתושבע"פ, השלמה בעניין עין תחת עין – ממון, מי הספר השני שכתב את התירוץ שאמר מרן שליט"א ומדוע לא נזכר שמו בספר תורה שלמה, בעניין הרפורמים והקונסרבטיבים, ובעניין מעמד הספר תורה שלמה.
השלמה לביאור עניין עין תחת עין עפ"י הסוד.
בעניין אמונתנו בגלגולי הנשמות, ותשובה לשואל הא כיצד רס"ג לא האמין בזה.
השלמה בביאור גירסתינו בשמות צדוק וביתוס תלמידי אנטגנוס, טעם נוסף לכך.
השלמה בעניין המפיצים בזמנינו דברי כפירה בקרב הציבור החרדי, ופסק דין שיצא נגדם לאחרונה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ן בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 559

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק
הרב שלמה בן שחר יגאלי זצ"ל,
שהשבוע ביום י"א אלול חל יום היאר-צייט שלו, תנצב"ה.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק הרב שלמה בן שחר יגאלי זצ"ל, שהשבוע ביום י"א אלול חל יום היארצייט שלו, תנצב"ה.

נדבת בנו ידידנו הרב שילה הי"ו, מנכ"ל מוסדות יד מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, מכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכי"ר.

דברי מרן שליט"א בדבר "המגבית השנתית" שהחלה בימים אלו לטובת מוסדות יד מהרי"ץ.

בדיוק בשבוע זה, מתחיל הרב שילה את המגבית השנתית עבור פעילות מוסדות יד מהרי"ץ. הוא בבחינת 'ברא כרעא דאבוה'. אביו הרב שלמה זצ"ל פעל הרבה למען הדור החדש שעלה מתימן ולא מצא את ידיו ורגליו בארץ ישראל, כיון שהיה בלבול גדול. בעזרת ה', רק בכדי לראות דוגמא, אחד מהמאמרים שלו שכתב בצעירותו, יפורסם בקובץ התורני "דברי חפץ" שיצ"ל בעז"ה בחודש תשרי הבעל"ט. כל ימיו הוא פעל לקדם את הציבור כמיטב יכולתו, ברוך ה' השאיר אחריו דור ישרים יבורך, הרב יגאלי זצ"ל השתתף פעמים רבות בכנסים שלנו "פעולת צדיק", ובאופן אישי הוא ביקש ממני הרבה פעמים לבוא למסור שיעורים בכולל האברכים שלו בראשון לציון, והוא בעצמו השתתף בשיעורים בשקלא וטריא, למרות שהיה כבר חולה.

אחד הזכויות שלו, זה בנו הרב שילה. איך כתוב, עד פי יבא שילה [בראשית מ"ט, י]. טוב להודות לה, צריך להודות להקב"ה שזכינו בדור הזה לפעילות של אדם הפועל בצורה נמרצת כיד ה' הטובה עליו, דברים שלא ראינו ולא שמענו בעבר, ב"ה הקב"ה נתן לו כוחות מיוחדים, עשה הרבה דברים שלא נשמעו ולא נראו, כגון הדפסת החוברות "שערי יצחק" והפצתן, בכל האמצעים שבזמנינו, להפיץ בכל העולם גם דרך המכשירים הטכנולוגיים. בעז"ה אני מקווה שהחוברות הללו ייצאו בספרים, מגיהים ומתקנים אותם, ויוסיפו מפתחות מפורטים לפי הנושאים ולפי סדר האלף בי"ת, יש בכך חשיבות ותועלת עצומה, אלו דברים ממש

נפלאים, אם זה היה בהישג יד היו נפתרות הרבה שאלות, כי היינו יכולים לשלוח את האנשים לעיין שם והיו מוצאים תשובות. יש בחוברות הללו סייעתא דשמיא עצומה. אבל לצערינו, הפספס יענה את הכל [קהלת י', י"ט]. מה זה לצערינו? זאת המציאות. וישנם עוד דברים רבים שהוא עושה, אפשר לראות בהסכמה שפורסמה בחוברת שערי יצחק האחרונה. אבל, אם אין קמח אין תורה.

בפרט בזמן האחרון, שהקורונה פגעה בהרבה דברים, וממילא גם בהכנסות של עמותת יד מהרי"ץ, ממש שיתק הרבה דברים. ובפרט כעת לקראת הוצאת הקובץ התורני "דברי חפץ" חלק ט"ו, אשר ב"ה יוצא תמיד לאור בעתו ובזמנו בחדשים ניסן ותשרי, תמידין כסדרן, והם מחולקים חנם לתלמידי חכמים ובתי כנסיות ובתי מדרשות, וכמובן הכותבים בעצמם מתעוררים שרואים פרי בעמלם, הדבר מרבה תורה בישראל, ואין ספק שהוא זיכוי רבים גדול ועצום.

מצוה גדולה לסייע ולעזור במגבית הנערכת בימים אלו, בוזו כסף בוזו זהב. אני מברך את כל התורמים, כל מי שיזכה לפעול להפעיל בהונו ובאונו לטובת העניין הזה, הקדוש ברוך הוא יזכה אותם ל'בני חיי ומזוני', בעז"ה בריוח, המקום ברוך הוא ימלא כל משאלות ליבם לטובה, לכל אחד יש את הדברים שלו הפרטיים מה שהוא צריך, ישועת ה' כהרף עין. השם ברוך הוא ימלא משאלות לב כל אחד ואחד לטובה, בזכות המצוה הגדולה הזאת של הרבצת תורה.

אחד הדברים הראשונים שאנו אומרים ב'אשמורות', בפיסקת ישן אל תירדם וכו', הוא 'כבד אל מהונך'. מפרש זאת שם מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים, 'כלומר יתן צדקה'. ממון, מהונך.

לפעמים אנשים חושבים, לא חסר לי למה לתת, יש לי במשפחה אנשים נזקקים, קל וחומר שיש לי בעצמי ילדים שצריכים לסייע

שערי יצחק – השיעור השבועי

ולצפות מראש את השאלות שיתעוררו קודם התעוררותם, וזה לשונו [מרן שליט"א דילג בשיעור את פתיחת המכתב, אך כאן נדפיסנו בשלמותו. העורך], למרן הגאון האדיר שר התורה האמיתי רבי יצחק רצאבי שליט"א.

עתה בגלל הקורונה ה' ירחם, האם מותר להניח מסיכה על השופר.

שמעתם איזו שאלה? הקורונה הזאת, כמה תורה נהייתה 'בזכותה', כמה שאלות נתעוררו בעיקבותיה, וכמה דברים נידונו.

היינו שמניח המסיכה בסוף השופר, היכן שהקול יוצא, כי לא רוצה שינתז רוק ממנו לקהל. כשהוא תוקע בשופר, הרי יוצא רוק מפיו. או שאסור, כי זה גורם שלא ישמעו קול השופר כראוי? והטעם?

בברכת כהנים באהבה, כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ – מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

מדוע הוא שאל דוקא על מסיכה, להלביש את השופר במסיכה, כי לכאורה אפשר לשים לו כל דבר, כגון בד או להכניס חתיכת טישו וכדו', כל דבר שיחסום. אך כנראה זה בגלל שבמסיכה יש חוטים שתופסים, אחרת זה יתעופף מהדיפת הרוח היוצאת מן השופר.

כי בשופר שלנו התימנים, הארוך, של דישון, אין בעיניו, כיון שהרוק בודאי לא יוצא עד סוף השופר. הקול יוצא, אבל לא הרוק. אבל בשופר איל, בפרט כשהוא קצר, יכול להיות שישנה בעיניו, כי הוא מעיף את הרוק החוצה. צריך לבדוק, האם אכן יוצא רוק דרך השופר.

אינני יודע האם ישנו דבר כזה, צריך לבדוק האם יש חשש מציאותי. בשופר קטן, באורך טפח, בודאי שיכולה להיות בעיניו. אבל בשופרות הרגילים, אינני יודע.

הערה מהקהל: אולי בשופר שהוא ישר, יש חשש כזה, אבל לא בשופר מפותל.

להם, אבל צריכים לדעת שאין חשבון בדברים הללו.

כתוב במדרש לגבי הפסוק [שיר השירים ו', י"א] **אַל גַּנְתְּ אֶגְזוֹ יִרְדָּתִי**, כי עם ישראל נחשב לאגוז. כאשר חותכים את עץ האגוז, יכולים לחשוב שחתכת אותו והחסרת ממנו, אבל אדרבה, זה מעודד את הצמיחה, כעת הוא יגדל ויצמח עוד יותר. הכסף שהאדם נותן לצדקה, זה לא בחשבון. מה שהוא נותן, הוא רק יכול להרויח, אם לא לפחות את אותו הדבר שיחזור אליו הוא יקבל עוד יותר.

בספר שמירת הלשון הביא זאת [בשער התורה פרק חמישי] בשם מדרש שה"ש רבה, **אמר רבי יהושע בן לוי**, נמשלו ישראל כאגוז. מה האגוז הזה נגזזת ונחלפת, ולטובתה היא גזוזה. למה? **שהיא מתחלפת**. צומח כוחות חדשים, מה שהיה מקודם הוא התיישן, זה לא מחזיק. כשיער וכצפרניים, שנגזזין ומתחלפין. כך כל מה שישאל גזוזין מעמלן, ונותנין לעמלי התורה בעוה"ז, לטובתן הם גזוזין וחלפין להם, ומרבים להם עושר בעוה"ז ושכר טוב לעוה"ב. ולא עוד אלא שנקרא חבירו הלומד, על שמו, ויש לו חלק בשכר תורתו, וכדאיתא בסוטה דף כ"א בשמעון אחי עזריה. אם זיכית משהו אחר, שעל ידך הוא למד תורה, אז אפי' שהאדם הנותן אינו לומד, יש לו חלק בשכר תורתו. וכידוע מענין שבט יששכר וזבולון, כדאיתא ברבה פ' קדושים וכו'.

ובכן, אין קץ למתן שכרו של מי שמסייע, מי שזוכה בעזרת ה', נזכה כולנו, להיכתב ולהיחתם לשנה טובה ומבורכת, אכ"ר.

התחלת הנדון האם בעידן הקורונה מותר להניח מסיכה בסוף השופר היכן שהקול יוצא, כדי שלא ינתז רוק ממנו לקהל.

נפתח את השיעור בשאלה חדשה ומעניינת מעניינת דיומא, ששלח לנו ידידנו הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, 'בעל השאלות החדשות', שהוא יודע להבחין

תשובת מרן שליט"א: אין הכי נמי, כי בשופר מפותל מסתמא הרוק ייעצר שם. משא"כ בשופר שעובדו ויישרוהו, כעין צורת וא"ו.

לגופו של עניין, אני כעת רק מעורר על הדבר, עדיין אינני עונה עדיין על השאלה הזאת. פתחתי בכך, בכדי שגם אתם תחשבו על השאלה, אולי בל"נ בשיעור הבא נסגור את הנושא.

אבל לגבי עיקר הרעיון, שבקול השופר מעורב רוק, זהו אחד מן הסודות של שופר, כידוע בזוה"ק פרשת אמור. בזהר עצמו וגם ברעיא מהימנא, מבוארים סודות גדולים ונוראים בענייני תקיעת שופר, מה זה פועל ואיך זה מונע את קטרוג השטן, אלו דברים גבוהים מאד, אבל רק לפחות שיהיה לנו מעט מושגים והבנה, שנריח ונטעם, כמו ילד קטן שלומד אל"ף ב"י, שיהיה לנו קצת כיוון.

מובא שם ובישיעור הבאתי לשון רעיא מהימנא שבוזוה"ק פ' אמור דף צ"ט ע"ב, ואליו מתייחס ביאורנו דבתר הכי בד"ה בשופר. והעורך העתיק לקמן מאמר הזוה"ק שבפרשת וירא בדף קי"ד ע"ב, שהוא ביתר הרחבה. יב"ן כך, **תא תזי, כגונא דא ביום ר"ה ויום הכפורים, דדינא אשתכח בעלמא, איהו קאים לקטרגא, וישראל בעיין לאתערא בשופר, ולא תערא קול דכליל באשא ומיא ורוחא ואתעבידו חד, ולא שמעא ההוא קול מגו שופר.**

וההוא קול סלקא עד אתר דכרסייא דדינא יתבא, ובטש בה וסלקא. כיון דמטא האיי קול מתתא, קול דיעקב אתתקן לעילא, וקב"ה אתער רחמי. דהא כגוונא דישראל מתערי לתתא קול חד, כליל באשא ורוחא ומיא דנפקי כחדא מגו שופר, הכי נמי אתער לעילא שופר, וההוא קול דכליל באשא ומיא ורוחא אתתקן. ונפק דא מתתא ודא מעילא, ואתתקן עלמא ורחמי אשתכחו, וההוא מקטרגא אערבב דחשיב לשלטא דדינא ולקטרגא בעלמא,

וחמי דמתערי רחמי, כדין אערבב ואתשש חיליה, ולא יכיל למעבד מידי, וקב"ה דאין עלמא ברחמי. דאי תימא דדינא אתעביד, לאו הכי, אלא אתחברו רחמי בדינא, ועלמא אתרין ברחמי.

בשופר עולה הקול, ובו כלול – הוא נוצר ומחובר עם שלשה דברים, אש, רוח ומים. אש היינו, הבל הפה, החום. והרוח. והמים, דהיינו הרוק. א"כ יש כאן שלוש כוחות. וזה מתאחד ביחד, ונהיה קול אחד. והקול הזה של מטה, בשמים הוא מעורר קול אחר. יש כאן סוד, כי העניין של אש ורוח ומים, זה הסוד של שלושת המדות חג"ת, ח'סד ג'בורה ת'פארת. המים זה חסד, והאש זה גבורה, והרוח זה תפארת. הכוח של מה שאנחנו עושים ופועלים כאן בגשמיות, הוא מעורר ברוחניות את הספירות העליונות. סוד אברהם יצחק ויעקב. ואז מסתתמין ומתערבבין כל הטענות של מקטרגים, הם מתבלבלים, וזה מוריד אותם ומבטל את כל הגזירות הקשות מעלינו.

צריכים לדון לגבי גוף השאלה, בפרט אם אנשים יעמדו קרוב לשופר, ובפרט כמו שמצוי בתקיעות שלאחר התפילה, האם יש בכך סכנה. לכאורה, אם ישימו שם מסיכה, מה זה משנה? אם שומעים את קול השופר, אם הקול אינו משתנה. אך בודאי הקול משתנה עי"ז. אם ישים התוקע בצד הפה, שלא ידבק בפיו מרוקו של מי שתקע לפניו, היה מקום לדון על חציצה, כמו שישנו דין לגבי אם ציפהו זהב בהתחלה, שזה מפסיק בין הפה שלו לשופר, וכלשכן או שזה אולי לא כבוד המצוה שהוא מניח דבר המפסיק, כמו שמצינו בפסחים ספ"ד לגבי יששכר איש כפר ברקאי.

אבל זה רק בכדי לעורר את העניין למחשבה, ובעז"ה אנחנו עוד נתבונן בכך, וגם אתם תחשבו, האם ישנן עוד נקודות שצריך לבררם לגבי העניין הזה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

האשכנזים הרי מכריזים על המולד. ובלוח 'עתים לבניה', כתוב לגבי מולד חודש אלול שנה זו כך, לפי מה שמקובל ונהוג להכריז, זה יהיה בליל רביעי. בשעה 1 בלילה 54 דקות ו-16 חלקים. והמולד האמיתי יהיה ביום רביעי בבוקר בשעה 5 וארבעים ואחת דקות. א"כ גם אם זה ביום רביעי בבוקר, יום חמישי זה כבר יום אחד, ואח"כ ששי ויום שבת בבוקר, א"כ במוצאי שבת כבר עברנו יותר מג' ימים מעת לעת.

כבר דיברנו על כך לפני כמה שנים, זה מה שהתכוונתי מקודם [ד"ה אחד] תועלת לגבי החוברות שערי יצחק, כי דיברתי על הנושא הזה בשיעור של מוצש"ק ויצא שנת התשע"ג, אבל שם היתה השאלה במקרה בדיוק הפוך, כי אלה שעשו לפי שלושה ימים – א' ב' ג' – מראש חודש, אם לפי המולד, עדיין לא עברו ג' ימים מעת לעת, לא עברו שבעים ושתיים שעות אלא פחות.

העולם בקהילותינו נוהג – אלה המברכים לאחר ג' ימים – שזה מראש חודש, ובשלחן ערוך המקוצר [שם] כתבנו בס"ד שזה מהמולד, והיו אנשים שהיתה להם קצת תמיהה על זה. והסברנו זאת בזמנו, כי פשוט מאד, כיון שבארץ תימן, וגם כאן בארץ ישראל, רוב ככל התימנים לא ידעו את הזמן של המולד, לעשות בדיוק את החשבון. וכבר אינני מדבר על כך, שישנן חילוקי דעות מתי בדיוק המולד. בכל אופן, חשבון המולד לא היה ידוע לציבור, ק"ו בתימן שלא היו לוחות וכו', הדבר לא היה בהישג ידם, ממילא לקחו ג' ימים מר"ח. לפעמים זה יוצא לקולא, כי הם לקחו ג' ימים מר"ח, ומבחינת המולד יוצא שהם הקילו, על כך דיברתי אז בשיעור, ואמרתי שיש להם על מה לסמוך, שכבר עברו שלושה ימים (ק"ו שלפי הרמב"ם אפשר כבר ביום הראשון), כי ברבינו יונה בעצמו כתוב 'שנים שלשה ימים'. הדבר אינו מופרך, כי יש כאלה המקילים. למשל היעב"ץ אומר שלא צריך ג' מעת לעת.

תשובה לשאלה מדוע בירכנו על הלבנה במוצאי שבת זו, ולא במוצש"ק שעברה עפ"י דעת מהרי"ץ כי אפשר לברך לאחר ג' ימים מהמולד.

נשאלה שאלה ע"י כמה תלמידי חכמים, לגבי עניין ברכת הלבנה.

הערב במוצש"ק זו, בירכנו כאן על הלבנה, וישנם כאלה שטענו כי כבר בשבוע שעבר היה אפשר לברך על הלבנה, לפי שיטת מהרי"ץ זיע"א וסיעתו האומרים שלא צריך לחכות שבעה ימים, כי אדרבה אחרי שלושה ימים כבר יש אור ללבנה, כבר ניאותים לאורה. זאת שיטה ממוצעת. בכל אופן, לפי מי שנוהג לברך לאחר ג' ימים, וכך אנחנו נוהגים כאן בביהמ"ד פעולת צדיק ב"ב, שאלו למה לא בירכנו במוצאי שבת שעבר?

למעשה, זה היה חוסר תשומת לב מצידנו, כי לא ידענו את זמן המולד. כיון שראש חודש אלול היה ביום חמישי וששי.

הערה מהקהל: הלבנה היתה מכוסה. אנחנו רצינו לברך אבל לא הצלחנו.

תשובת מרן שליט"א: טוב. תלוי באיזו שעה. בסדר. איננו מדברים על כך. ישנם כאלה שכן בירכו. במקומות אחרים, או כל אחד לפי השעה שלו.

בכל אופן, אם ראש חודש היה בחמישי וששי, בפשטות עושים חשבון של ימי א' ב' ג' וג' בחודש, יום ששי זה היה א' אלול, ושבת קודש זה ב', וא"כ רק ביום ראשון בלילה אפשר לברך, כיון שרק אז עברו שלושה ימים. אבל אם מסתכלים לפי המולד, הוא כבר עבר, כיון שהמולד בעצם היה עוד לפני ראש חודש. לפעמים זה מאחר, ולפעמים זה מקדים.

שאלה מהקהל: הולכים לפי המולד?

תשובת מרן שליט"א: זאת הנקודה העיקרית בשאלה, כי בשלחן ערוך המקוצר [סי' ע"ט סעיף ה'] כתוב, שהולכים לפי המולד.

אפילו יומיים וקצת, זה גם מספיק. א"כ שפיר דאמי.

אבל מצד שני, במקרה דידן זהו הצד לחומרא, כי לפי חשבון שלושה ימים היה צריך להמתין, ואז הם אכן ממתנים. אבל בעצם הם לא עושים חשבון של חומרא וקולא, אלא עושים לפי מה שקל וידוע להם. במלים אחרות, נראה לי שזה מחוסר אפשרות ומחוסר ידיעה, אבל אי אפשר לבנות על כך, בספרי כל הפוסקים כתוב שהכל תלוי במולד, גם לגבי שבעה וגם לגבי שלשה, אי אפשר להכחיש זאת.

לכן, אין הכי נמי. אם היתה אפשרות לברך במוצש"ק שעבר, היה צריך לברך אז, ומה שאנחנו לא בירכנו זה היה רק בגלל שאנחנו לא ידענו. עוררו אותי על זאת רק ברגע האחרון, שהציבור כבר עמד להתפזר, לבדוק עכשיו במהירות מתי המולד וכו', עלולים לטעות מפני החפזון. חשבנו שמסתמא לא, ולא התייחסנו לכך. אבל אם היינו יודעים מראש, אין הכי נמי היינו מברכים. כי כפי שאמרנו, העיקר הוא המולד.

שאלה מהקהל: ואיך לנהוג כאשר שלושה ימים אחרי הראש חודש, אך לא עברו שלושה מעת לעת מן המולד?

תשובת מרן שליט"א: להחמיר. כן. אם אפשר. זה לא שכיח שייצא כך, אבל אם אפשר להחמיר, אם לא יפסידו עי"ז את העניין של ברב עם הדרת מלך, לא יפסידו ציבור, אם אין חשש של מעונן, דברים כאלה, אז עדיף לחכות עד שיעברו שבעים ושתים שעות מן המולד. מה שהעולם נוהג, יש להם על מה לסמוך, אבל מי שמדקדק, צריך ללכת אחרי המולד גם לחומרא וגם לקולא.

והערת ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א: שמעתי מפי אבא מארי זלה"ה שהרשי"ה זלה"ה היה נותן סימן מתי לברך, כמדומני לפי הצל. האם הסימן ידוע למעכ"ת, והאם הוא מתאים לשלושה ימים מן המולד?

תשובת מרן שליט"א: לא ידעתי ולא שמעתי, אבל כנראה הכוונה שאז ודאי אפשר לברך, ועי' למהרי"ץ בעץ חיים ח"א דף ק"ס ע"א ד"ה ואני, שמזכיר צל הלבנה. ובכף החיים סי' תר"ו ס"ק י"ז לגבי זריחת אור הלבנה.

שאלה מהקהל: לפי מנהגינו, מברכים רק במוצאי שבת, או גם בימי החול?

תשובת מרן שליט"א: בדרך כלל במוצ"ש. תראה בשלחן ערוך המקוצר, כיון שישנן קצת חילוקי דעות בנושא הזה, ג' ימים או ז' ימים, מוצאי שבת או עד שיתבשר, עשיתי כעין פשרה בנושא הזה, ללכת בשיטה ממוצעת. בודאי שלמוצאי שבת ישנו משקל, אמנם זה לא מדינא דגמרא כיון שזה אינו כתוב אלא במסכת סופרים, אבל הפוסקים הביאו את זה, א"כ ישנה חשיבות לברך במוצאי שבת. אבל אנחנו כאן למשל בבית מדרשנו, אין לנו ציבור של 'ברב עם' כל ימות השבוע, לכן אנחנו מעדיפים תמיד לחכות למוצאי שבת, גם אם יעבור השבעה. אם אין חשש מעונן, אנחנו מחכים למוצאי שבת.

תשובה לשואלים מדוע בספר "טופס כתובות" כתב מרן שליט"א כי יש לכתוב בכתובה אדר הראשון – אדר השני, בה"א הידיעה, למרות שנמצאו כתובות מתימן בהן כתוב בלא ה"א.

שאלה שלישית, שנשאלה ע"י ידידנו הרב מתתיהו גוטמאן (בדיחי) הי"ו מבית שמש ת"ו, לגבי מה שכתבנו בספר טופס כתובות ודף קפ"ד, בעניין חודש אדר, לכתוב בכתובה 'אדר הראשון', או 'אדר השני', והוא טען שהוא בדק בכתובות מתימן וראה שכתבו 'אדר ראשון', או 'אדר שני'. הוא ראה זאת באיזה ספר, שנדפסו בו כמה צילומים של כתובות, עם תשובות של אחד מן הרבנים בזמנינו.

פתחתי את הספר שהוא ציין, שם בדף תט"ו, ואינני יודע למה השואל אמר שישנן שם שלוש כתובות, כי מצאתי רק כתובה אחת שכתוב בה כך, 'אדר ראשון'. מאידך בדקתי לפום רהטא

אבל מצד שני, יותר מדויק להגיד 'אדר הראשון'. כפי שלא אומרים, 'אדם ראשון', אלא 'אדם הראשון'. כי אם תאמר 'אדם ראשון', וכי הכוונה שהאדם הזה יעמוד ראשון בתור? במה הוא יהיה ראשון? וכן 'אדר ראשון', מה הכוונה? שהאדר הזה הוא יהיה ראשון? אבל אם אתה אומר 'אדר הראשון', המשמעות ברורה.

אמרתי לעצמי, נבדוק מה כתוב על זה בשתילי זיתים, הרי מה"ר שלמה עמר עשה פירוש על השת"ז חלק אבן העזר, א"כ נראה מה הוא כותב לגבי המנהג, וראיתי דבר פלא עצום. בדיוק על המלים הללו, 'אדר ראשון', ישנו שם סעיף-קטן י"ד, ונשאר שם מקום ריק. אינני יודע, האם הוא כתב ומחק או שהוא רצה לכתוב, המקום הזה בכתי"ק נשאר חלק. בכל אופן, בפועל אין שם הערה, לא ידוע לנו על הערה, אולי ישנה מהדורא אחרת שהיא תימצא ויהיה כתוב שם משהו, אינני יודע.

בכל אופן, בספר משפט הכתובה האריך על כך, אסף מספרים וסופרים, והוא כותב כי ישנה נפק"מ מכך גם לגבי ברכת החודש, כאשר מכריזין ומזכירים את ראש חודש, מה להגיד? והוא מביא בשם הספר נחלת שבעה, כי את שניהם צריך להגיד עם ה"א הידיעה. גם בהכרזת ראש חודש. המעניין הוא, שבמשנה ברורה כתב כפי השלחן ערוך, 'אדר ראשון', 'אדר השני'.

בספר משפט הכתובה הביא דעות בעניין זה, ומסקנתו [בדף שפ"ב] היא כדלקמן, לכולי עלמא יש לכתוב באדר שני לכתחילה "אדר השני", וגם שלכו"ע אפשר לכתוב באדר ראשון ה"א הידיעה, ואפילו לכתחילה, אבל נחלקו האחרונים אם צריך להקפיד בזה גם באדר ראשון, ואיך דעת מרן השו"ע בזה. זאת אומרת, אין כאן חילוקי דעות של ממש. ורוב האחרונים נקטו, שיש לכתוב לכתחילה ה"א הידיעה בשניהם. ולכן למעשה לכתחילה בודאי יש לכתוב באופן הראוי לכל השיטות,

בכתובות הנמצאות אצלי, ומצאתי שנים, באחת כתוב 'אדר ראשון' ובשנייה כתוב 'אדר הראשון'. והשלישי כתב, אדר א'. זה מה שראיתי. בודאי שאם יבדקו עוד כתובות, יראו שיש כך ויש כך. בכל אופן, כבר אי אפשר לבוא ולהגיד ש'כך נהגו בתימן', לכתוב 'אדר ראשון', כי אין ספק שישנם כאלה שכתבו 'אדר הראשון'.

השאלה היא, מה יותר טוב? ישנה אריכות על כך בספר משפט הכתובה [מהדורא החדשה, כרך ראשון מדף שע"ט], הוא מברר את כל הנושא הזה.

המקור והיסוד של עניין זה, הוא בשלחן ערוך ואהע"ז סימן קכ"ו סעיף ז', לגבי גטין, ולומדים מן הגט לגבי עניין הכתובה. הש"ע כותב כך, אם השנה מעוברת, יכתוב באדר ראשון "לירח אדר ראשון", ובשני יכתוב "לירח אדר השני".

לא מובן מדוע הש"ע מחלק ביניהם, כי או שניהם בלי ה"א הידיעה או שניהם עם ה"א הידיעה, החילוק ביניהם אינו מובן, אבל זה מה שכתוב. א"כ למעשה יוצא, שגם הכתובה שעליה דיבר השואל, שכתוב בה 'אדר ראשון', יכול להיות שמי שכתב את הכתובה עשה כפי שכתוב בש"ע, ואין מכך ראייה לגבי אדר שני. לגבי אדר ראשון, כתוב בש"ע 'אדר ראשון'. ואכן ישנם אחרונים האומרים כך.

שאלה מהקהל: אולי הוסיף הש"ע ה"א הידיעה רק באדר שני, להראות שהוא חשוב יותר? תשובת תשובת מרן שליט"א: זאת גם מחלוקת, כשכתוב רק 'אדר' סתם, אם לפרש שהכוונה לראשון, או לשני.

המשך השאלה מהקהל: שהרי במציאות עושים פורים באדר השני?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות שזהו השיקול, כי רצו לתת חשיבות לעניין. לכן באה דוקא בו ה"א הידיעה.

אדר הראשון, בין אם גם דעת השו"ע כן, ובין אם השו"ע לא הצריך כן אלא שהמנהג כן. וכן אפילו אם גם אין מנהג כזה, מ"מ לכו"ע אין קפידא עכ"פ לכתוב בה"א אפילו לכתחילה. ובוזה יוצאים די כל השיטות כראוי, וכמו שהוא גם המנהג למעשה, כמ"ש הנתיבי עם הנ"ל.

המסקנא היא, שאם כותבים 'אדר הראשון', אז בודאי שזה טוב לכתחילה גם עפ"י השלחן ערוך, רק אולי לא צריך לדקדק בזה. יוצא א"כ לגבי מה שכתבנו, כי גם אם ישנם כאלה שלא נהגו כך, אבל בודאי שכך עדיף, כי בכל אופן אף אחד לא יגיד שכך זה פחות טוב. לכן, מה שכתבנו, ב"ה שזה עולה לנכון לפי כל הדעות.

והוא הדין שראוי לומר כך בהכרזת ראש חודש, בה"א הידיעה, בשניהם.

בעניין ההמצאה החדשה של מגנט התופס את רצועת התפילין שליד ("אוחז תפילין") בסוף, ומדוע מרן שליט"א לא ממליץ על המצאה זו.

הדבר הרביעי, זהו דבר חדש שמישהו המציא בזמן האחרון. הרי בתפילין של יד, תופסים את הרצועה בתחיבה בסוף האצבעות. לכן הוא המציא מגנט, התופס את הרצועות בסוף היד, במקום לתחוב אותה כך. הוא בא לשאול אותי האם אני יכול לכתוב לו הסכמה בנושא הזה, כיון שהוא מפיץ זאת בציבור. זה נקרא בראשי תיבות או"ת, אוחז תפילין.

הרי בדרך כלל, אנחנו עושים כריכה אחת באמצע ושתים למטה, [מרן שליט"א מדגים זאת עם התפילין], ואת סוף הרצועה תוחבים תחת הרצועה שבכף היד. לפעמים יוצא זנב ארוך, או שבכל פעם זה נפתח, או שהצבע יורד. הוא טען לי, שזה מטריד אנשים באמצע התפילה. אמרתי לו, מה הפירוש 'מטריד', הרי עושים זאת בלי לחשוב? אבל, כך עלה בדעתו. הוא חזר בתשובה לפני שנה וחצי, ועלה לו רעיון כזה. ישנם התוחבים את הרצועה שם פעמיים, או יותר. הוא אומר, שלפעמים

תוחבים את זה סתם כך, והרצועה משתלשלת, וזה לא יפה ולא מכובד למצווה. אבל, אפשר לסדר שהרצועה תהיה תפוסה יפה. אכן צריכים לשים לב לכך.

בכל אופן, השאלה היא מבחינה הלכתית, האם זהו דבר טוב? האם ראוי לעשות זאת ע"י מגנט?

שאלה מהקהל: מה המגנט עושה?

תשובת מרן שליט"א: הוא תופס את הרצועה לקראת הסוף. צריך להשחיל מתחילה את הרצועה להתחבר למגנט, ועל זה נתפס המשך הרצועה לאחר מכן, ובסוף הרצועה נשארת ככה לבד. [מרן שליט"א מדגים זאת עם המגנט].

אמרתי לו, כי לפי עניות דעתי, אינני יכול להמליץ על זה. לא שח"ו לא יוצאים ידי חובה, אלא שזה לא ראוי, לא הייתי ממליץ על כך לכתחילה. ולא רק בגלל ש'חדש אסור מן התורה' (מליצה ידועה בשם החת"ס), דהיינו כיון שזה המצאות חדשות, כי על כך הוא יכול לבוא ולהגיד שגם הקופסאות והמכסה של תפילין זהו דבר חדש שבדורות הקודמים לא היה, בעבר כל המכסה לא היה, אם כי ישנו חילוק כיון שזה דברים חיצוניים הבאים לשמור על הריבוע של תפילין. משא"כ בנ"ד שזה מתקשר קצת עם עצם המצוה.

והאמת היא שגם לגבי כיסוי הבית יש מי שאומר שלכתחילה אין לעשות זאת, כלומר לא לשים את המכסה של התפילין שליד, לכן בשעת הברכה אנחנו לא שמים את הבית, משאירים זאת כך זמן מסוים, ורק אח"כ אני שם את המכסה, כיון שלפי שיטת הגר"י צירלזון הדבר אסור, או משום חציצה או מצד בל תוסיף, אינני זוכר כרגע מה הוא אומר. אמנם עכ"פ זו דעת יחיד, כל הפוסקים אומרים שאין לכך שום משמעות, ושאינן עם כך בעיני, אבל כיון שזו מצוה מן התורה ואפשר בקלות להסתדר, אז משאירים את זה בצד זמן מסוים, כי מן התורה מספיק אפי' זמן קצר שמניחים

שלשה כריכות, ויקשור. ונוהגין העולם לכוך על הזרוע שש או שבע כריכות.

השאלה היא, מהי הקשירה הזאת שאחרי הכריכות? הרי בפועל, אנחנו אז לא קושרים, אין שם קשר, אלא תוחבים. אבל כפי שמצאנו לגבי קשר הלולב, אגד של-לולב, כתוב שאם האדם לא אגד את הלולב מערב יום טוב, מה יעשה ביום טוב? הרי לכתחילה, מצות הלולב היא, שיהיו ההדס והערבה אגודים עם הלולב? והרי אסור לקשור ביום טוב? לכן, שיכרוך ויעשה סיבוב ויתחוב בפנים, זה גם כן נחשב אגד, כי העיקר שזה תפוס. כמבואר בש"ע סי' תרנ"א סעיף א' בהגהת הרמ"א.

הרי האשכנזים, עושים טבעות בלולב. כתבתי בס"ד בשע"ה בהל' אגידת הלולב [דף רל"ט, סימן קי"ז ס"ק כ"א] על כך בזה"ל, ובקהילות האשכנזים נתחדש בדורות האחרונים מנהג, לעשות אגד כמין טבעות של עלי לולב, לנאותו ביותר. אבל כבר ערערו על זה החתם סופר בחידושו לפרק לולב הגדול [דף מ"ב ע"א] והביכורי יעקב [סימן תרנ"א סק"ח] יעויין שם. וז"ל ספר דרך חוקיך להר"א ענתיבי מארס צובא (המצורף לספרו חכמה ומוסר) [דף קפ"ז אות ר"ל], בעניין קשר הלולב עם שאר המינים, מה שנהגו לעשות מהעלין של הלולב כעין בית יד כמעשה אורג, וקורין לו בלשון ערבי "קופיה" ומכניסין הלולב עם מיניו בתוך ה"קופיה" ומתחברים יחד, הרב בית דוד [מסאלוניק"ן] בסימן תנ"ד לא נראה בעיניו מנהג זה, משום דבעינן קשירה ממש [וכמפורש בסימן תרנ"א סעיף א', מצוה לאגדם בקשר גמור, דהיינו שני קשרים זה על זה. יב"ן] וצריך שיאגדנו שני קשרים ע"ש [וז"ל שם, ראיתי מחדש דבר מעתה, מנהג שנוהגים במקומות אחרים לא שערס אבותינו הראשונים במקומינו וכו'. יב"ן]. ובאמת שאני ראיתי למהרש"ל [מהר"ש לניאדון] ז"ל ולכל חכמי הדור אשר היו לפני, שלא היו נוהגים כן, אלא עושים ב' קשרים זה על זה. ולכן הנכון שיעשה ב' קשרים, ואח"כ יכניס אותם בתוך ה"קופיה" הנז' לשמור את

תפילין, אין שיעור כמה זמן, ובכך יוצאים ידי חובת כולי עלמא.

אבל בעצם, שם יש בכך תועלת, כי זה בא לשמור על הריבוע של-תפילין, שלא ישתפשף וילחץ עם החולצה והמעיל וכו', א"כ בודאי שזה אפילו ראוי ורצוי, ובפרט שזהו דבר חיזוני. אבל בנ"ד, זה קצת מתערב, זה כביכול עושה את סיום הקשר שלי"ד, א"כ זה כבר מתערב מבחינה הלכתית.

שאלה מהקהל: אפילו שמן התורה אין שיעור זמן לתפילין, אבל אם יש בזה בעיא בעצם קיום המצוה, למה להשתמש בזה ולהפסיד מצוה בכל רגע ורגע שהתפילין עליו, ובפרט בעת קרית שמע שלא יהיה מעיד עדות שקר בעצמו.

תשובת מרן שליט"א: זה חשש רחוק. המחמיר, הוא דיעה יחידאה.

שאלה מהקהל: עשו עכשיו גם כן למעלה, במקום שיהיה פלסטיק על כל הבית, יש כמו גומי שהוא רק בחלקו העליון.

תשובת מרן שליט"א: כן, ידוע לי, וזה נשאר מחובר קבוע. לגבי דבר זה, לא הייתי נותן יד לזה. הוא שאל אותי על כך, ואמרתי לו שאת זה אכן אני לא עושה. את המכסה הכללי, שנכנס ויוצא, אני כן עושה, אבל לא משהו קבוע, הנראה כמו 'בל תוסיף'.

בכל אופן בשלחן ערוך [סימן כ"ז סעיף ח', הביא את לשון הרמב"ם [בהלכות תפילין] לגבי, אורך הרצועה של יד. הרי אין מעיקר הדין, שבע הכריכות שאנחנו עושים על היד, אלא זהו מנהג. מעיקר הדין, מושכים את הרצועה עד האצבעות, וכורכים שלוש כריכות. שלושת הכריכות הללו, זה מדינא דגמרא לפי דעת הרמב"ם, וראשונים אחרים לא מסכימים לכך.

כתוב שם בש"ע כך, אורך רצועה של יד, כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר, ותמתח על אצבע אמצעית, ויכרוך ממנה על אצבעו

האגד שלא יהיה נותר, ובזה יהיה נכון אליבא דכ"ע עכ"ל.

זהו דבר הדומה לנושא שעליו אנו מדברים, דהיינו לא להתחכם ולעשות דברים שהם אולי יפים או יותר מכובדים, כיון שבפועל משנים קצת את צורת המצוה.

ולמעשה, גם לגבי הקשרים של הציצית אצלנו התימנים, אנחנו עושים דבר כזה, שמחשיבים קשר את התחוב בין חוליא לחוליא. אנחנו הרי לא עושים שם ביניהם שני קשרים, אלא תוחבים את החוט אשר כורכים איתו מתחת ומותחים אותו, ומחשיבים זאת קשר, הוא גם מחזיק טוב כיון שזה הרבה חוטים ביחד, הארכת על כך בשו"ת עולת יצחק וחלק א' סימן ד"ג, ושם הבאתי את המקורות לעניין הזה.

לכן, הדבר אינו דומה לדברים האחרים אשר נתחדשו, כגון קופסאות הבתים השומרות על התפילין, של יד ושל ראש, או מה שעושים על היד, המכסה שעל תפילין של יד, כי זהו דבר אחר.

יכול להיות, שלגבי עניין המגנט זה לא מניעה מצד ההלכה, אבל אלה החוששים בדברים של מצוות לעניין לא תניף עליהם ברזל, למשל הבעש"ט האומר שלא לעשות למזוזה מכסה מברזל, או כפי שאנחנו לא חותכים את הציציות עם ברזל, אלא חותכים את החוטים עם השיניים, משום לא תניף עליהם ברזל, יש בכך אולי גם דברים גבוהים. המגנט הוא בעצם ברזל, לא לחנם המגנט מושך ברזל, כי המגנט הוא ברזל בלתי מושלם. צריך לדעת מה הסיבה שהקב"ה ברא זאת, כנראה בשביל המצפן לנוסעים באניות וכו', אבל עכ"פ זאת הסיבה שהוא מושך.

ישנו ספר בשם מראות טהורות, לרבינו יהודה החסיד, חיצוניות ופנימיות, ושם מביא העורך תמצית ב'תוכן העניינים' כך, כח המגנט בא מ'אצילות הגרמים השמימיים'. צריך להעמיק

מהו זה, אבל ישנו כח מיוחד. מגנט הינו ברזל לא מושלם, ולכן מושך את הברזל. הברזל נמשך למגנט מחמת ה'תשוקה' שביניהם. אחד אוהב את השני, לכן הם רצים האחד אל השני. או שיש ביאור אחר, המגנט מושך לברזל באמצעות 'אדים נסתרים בלתי נרגשים'. משהו שלא נראה בעיניים. עכ"פ המשמעות היא שזה בודאי נחשב ברזל.

לגופו של עניין, אמנם מצד אחד אי אפשר להגיד בפה מלא כי מה שאנחנו עושים, תוחבים, זה נקרא לקשור, לקיים מה שכתוב ברמב"ם ובש"ע 'ויקשור', כי זה לא נקרא ממש קשר. ואכן ישנם כאלה האומרים שצריך לעשות שם קשר, שזה יהיה ממש קשירה. אבל לא נהגו כך, ומבינים שהתחובה זה ג"כ נקרא קשירה. זהו מה שמקובל. ישנם כאלה שכן עושים ממש קשירה, עוד מעט נראה בעזרת ה'.

בכל אופן, קשה בעיני להמציא איזה דבר שמתערב במצוה, שאנחנו לא יודעים עד היכן הדברים מגיעים בפנימיות העניינים וסודותיהם. נכון שלפי הפשטות, שאלו את הרמב"ם על כך, לגבי הקשירה הזאת, שהרי כתוב בתורה 'וקשרתם', והרמב"ם אומר, לא, הקשירה היא בזרוע, זה נחשב הקשר, אבל בסוף האצבעות, מי שירצה שלא לקשור הוא לא מוכרח. כך הרמב"ם עונה. אבל במציאות בחיבורו הוא כתב 'ויקשור', רק שביאר בתשובותיו (וזה נמצא רק בחלק מן הנוסחאות), שזה לא מוכרח. דהיינו שזה לא מעכב. לכן אי אפשר להגיד שיש במגנט זה בעיא הלכתית.

גם הגר"א בביאורו כותב כך, שזה רק בכדי לתפוס את הכריכות. אם לא נעשה שם קשר, אם נשאיר את הרצועה ככה, אז זה יתרופף וייפתח, ולאט לאט בסופו של דבר גם התפילין כבר לא יחזיקו במקומם בזרוע. לכן ישנם כאלה המבינים, שזה בעצם משלים את הקשירה.

יתחב תחיבה נוספת בתוך התחיבה הראשונה, דבלא זה אינו נחשב לקשר, שבוה נגמר מצות "וקשרתם", מכל מקום מה שהאוחז תפילין תופס את הרצועה אינו מונע עשיית הקשר בסוף הרצועה, וישים ה'אוחז תפילין לפני הקשר שבסוף הרצועה, וה'אוחז תפילין יחזיק הרצועה כהוגן. תעשה את ה'אוחז תפילין, ואח"כ תעשה קשר. כך הוא טוען.

אינני מבין זאת. הרי כאשר שמים את המגנט אז זה נתפס טוב, א"כ מה המשמעות בקשר שתעשה אחרי כן? זהו כפי שדנים לגבי התפילין, הרי בדורותנו עושים דבק במושב שלתפילין, בכדי שיי"ב התפירות למטה יחזיקו וישארו שלימות. ישנם כאלה שלא עושים את זה, כי הם אומרים, שיוצא לפי"ז שלא התפירות הן שתופסות אלא הדבק הוא התופס. אבל התשובה לכך היא, כי הדבר הראשון הוא שעושים את תפירות, ורק בכדי לחזק את התפירות עושים את הדבק. יש מקום לדון. אבל בנ"ד, אתה עושה זאת עוד לפני הקשר, וכי זה נקרא 'וקשרתם'?

האמת היא, שאיננו יודעים את טעמי המצוות, וכלשכן פרטי פרטיהן, בהרבה עניינים. ולמשל, המציאו בדורנו לעשות דבק בסוף הציציות, ולבסוף התברר לנו שהדבר אינו כ"כ פשוט, כי כה"ר חיים סינאני אמר שישנו עניין לעשות דוקא קשר. שאלו אותו, מה הטעם של קשר? והוא ענה, שזה בכדי לתת חלק לשטן, אחרי הקשר. דיברנו על כך לפני כמה שנים ובשיעור מוצש"ק וירא התשע"ז. ועל זאת ידינו הרב גיורא כהן נר"ו כתב לי בזמנו, שהדבר מפורסם כך אצלם. אף שכתבו זאת בשם הרב חיים סינאני, אבל הוא אומר שזה ידוע אצלם במחוז שרעב להרבה מן הזקנים. כנראה יש לכך מקור באיזה ספרי קבלה.

שאלה מהקהל: על איזה קשר מדובר?

תשובת מרן שליט"א: בסוף הציצית, בכדי שלא תיפרד השזירה, המציאו בזמן האחרון

אבל עכ"פ אי אפשר להגיד שזאת הקשירה היא מעיקר הדין, כי הקשירה היא ביד למעלה. ראוי לקשור גם בסוף, כי אם לא אקשור אזי בסופו של דבר זה ירכך ויחליש את הקשרים שבזרוע, וק"ו שמעיקר הדין לא עושים זו כריכות, הרמב"ם כותב שמושכים את הרצועה לכף היד, א"כ בודאי שאם לא תקשור באצבעות זה לא יחזיק הרבה זמן מעמד. אבל, זה לא חיוב.

אני קצת מתפלא על הרבנים שנתנו לו הסכמה, בלי שום הסתייגות. ואפי' ישנם כאלה שאמרו או כתבו כי הם בעצמם נוהגים בזה. אעפ"י שאפשר בודאי להבין אותם. כגון הרה"ג שמאי קהת גרוס שליט"א, הוא כותב כך, הובא לפני המוצר של מר אליהו פדן נ"י, הנקרא "אות" – אוחז תפילין, שאוחז את קצה רצועת התפילין בכף היד, באמצעות מגנטים עטופים בעור בהמה טהורה. עשו פה הידור, אפי' שזה לא חובה. ומדינא, הקשר שם בסוף הרצועה שעל כף היד, אינו מעכב, והעיקר שהרצועה תהיה מהודקת היטב. ואפשר גם כן להוסיף שם קשר, במדה וירצה. בדקתי את זה על הרצועה שלי, ומאד מצא חן בעיני שמחזיק היטב את הרצועה, ולא יוזח ממקומו, ואני ממליץ להשתמש בזה ובעזה"ש"י אני גם כן אשתמש בזה, שלא תיגרר הרצועה ותיתלה באויר, שאין זה כבוד התפילין. והמוצר כשר למהדרין במצות תפילין, ואין שום חשש.

גם הרה"ג שריאל רזונברג שליט"א כותב, נראה שעל פי שורת הדין אפשר להשתמש במוצר זה, שתחיבת הרצועה אינה חלק מקשירת התפילין.

והרה"ג משה ברנדסדארפר שליט"א מרחיב וכותב, והגם שלדעתי צריך לעשות קשר ממש בסוף הרצועה כמו שהארכתי במקום אחר בדעת הפוסקים וכן היה מנהגו של אאמו"ר זצוק"ל, וכן היה מורה גם לאחרים שיעשו קשר גמור בסוף הרצועה דהיינו שיתחב ראש הרצועה מתחת לכריכות שעל היד ואח"כ

לעשות דבק. מה שהיה מקובל כל הזמן, זה לעשות קשר. כך כתבו בשם האר"י, לעשות קשר. לא שזאת חובה, אלא בכדי שלא יפתח. אבל מתברר, שבכל זאת יש לכך טעם. מהר"ח סנואני ביאר שהקשר הזה אומר, שמשם ואילך זה החלק של השטן. חשבנו שזהו חידוש שלו, אבל התברר שזהו דבר שהיה מקובל בסביבתו אצל חכמי הסוד, ואלי זה כתוב באיזה ספר, או שיש להם מסורת מאיזה חכם.

א"כ אולי גם בנ"ד, אולי ישנו עניין לעשות בדוקא קשר. ומה שנותר זנב בקצה הרצועה, אולי הוא ג"כ חלק השטן. לא עניין הלכתי, ועכ"פ מצד מנהג ישראל תורה, כך נהגו, ואין שום סיבה מוכרחת לשנות.

לכן, אינני יכול לבוא להמליץ על דבר זה. אבל, מי שעושה עושה, אי אפשר לומר שיש בכך חשש מבחינה הלכתית.

שאלה מהקהל: אבל המגנט הזה הוא גם סוג של קשר, שהרי הוא תופס את הרצועה?

תשובת מרן שליט"א: המגנט הוא קשר? בכל אופן, לגבי הצורה שאנחנו עושים, איננו יודעים עד היכן הדברים מגיעים. כעת אתה עושה תפיסה בצורה אחרת. כפי שאמרנו, א' זה מגנט, זהו ברזל, לא תניף עליהם ברזל, אולי זה לא רצוי. כמו כן, גם אם תחשיב את זה קשירה בצורה אחרת, זה לא נראה שנותר חלק לשטן. ואם תמצי לומר שכן, נותנים לו יותר מדאי. נשאר הרבה מן הרצועה לאחר המגנט. כאשר ישנם דברים נסתרים, אי אפשר לדעת עד היכן הדברים מגיעים.

שאלה מהקהל: זה משנה כיצד הוא תוחב את הרצועה?

תשובת מרן שליט"א: תוחבים פעם או פעמיים, לפי הצורך, ושיהיה בצורה מכובדת, לא סתם שישאר משתלשל. זה כבוד המצוה.

שאלה מהקהל: כדאי לקשור?

תשובת מרן שליט"א: נראה כי זה עוד יותר טוב. בספר פסקי תשובות [סימן כ"ז] ישנה אריכות על כך, והוא כותב [באות י"ז] כך, קשירה זו, כוונתה שיכניס קצה הרצועה לתוך הכריכה שעל כף היד, אם כי מעיקרא דדינא [ובהערה 140 הוא מביא, כמבואר במשנ"ב סי' כ"ה סקל"ח בשם תשובת משכנות יעקב] יצא ידי חובת קשירה על ידי הכריכות שעל הזרוע, שכבר על ידיהם מתחזק קשר ההידוק שבתפילין שלא תזוז ממקומה.

ובהערה 139 הוא מציין, שבילי דוד סי' כ"ה סק"ו, עפ"י המבואר ברמ"א סי' תרנ"א סעי' א' דבזה הוי קשר. זהו מה שאמרנו מקודם לגבי לולב, כי התחיבה של הקצה עלה לולב לתוך הכריכה, זה נחשב שהלולב אגוד. אך עיין שם במשנ"ב סקי"א. אך הכא יש לצרף השיטה דלקמיה שא"צ קשר ממש אלא בכריכות סגי, ע"ע בקצות השלחן בהערות שבסוה"ס על סי' ח' סקמ"ב. ובשלחן הטהור סעי' ה' כתב שלכל הפחות יעשה ב' תחיבות. בכדי לחזק את זה.

בהמשך הוא מאריך על כך, ומביא [בהערה 149] בשם כמה ספרים, קבלה מכמה גאונים וצדיקים, לעשות הקשירה על כף היד כעין תבנית יו"ד. וכן משמע מתשובת פאר הדור להרמב"ם סי' ע"ב, שצריך קשירה ממש, ולא די בתחיבה, ובזה מקיים בשלימות עיקר דינא דזקשרתם לאות על ידך'.

הם עושים שיהיה שם שדי. כמובן, ישנם כאלה העושים כל מיני דברים, שהם לא מעיקר הדין, וכתוב במפורש שהתחילו זאת בספרד. זה לא היה מקובל, אבל משום חיבוב מצוה עשו רמזים בצורת הקשרים, אפי' דברים שכתוב לגביהם במפורש שזה לא היה מקובל בעבר. שם בספרד התחילו חידוש לעשות תבנית שדי, כמובא שם בהערה 145 בשם הרשב"ץ.

איברים שבאדם, ושם מצות לא תעשה נגד שם"ה גידים ועורקים שבאדם. אם כן איפא, כשם שאי אפשר לשנות בריאת האדם, כך אי אפשר למצות להשתנות כלל. הרי יש רמ"ח מצוות כנגד רמ"ח איברים, ושם"ה כנגד שם"ה גידין. וכי הבריאה של האדם משתנה? כשם שהאדם לא משתנה, כך גם התורה. האחד מקביל אל השני. הדבר מובא בהרבה ספרים, כגון בספר שמירת הלשון הרחיב על כך בהקדמה, שישנם שם"ה איברים רוחניים ורמ"ח איברים רוחניים, וזה כמו מלבוש, והאחד מקביל לשני, ולא שייך שהמצוות ישתנו.

ענין בספר נר מצוה דף קי"ד. זהו ספר ישן ונדיר שלאחר מאמצים רבים הצלחנו להשיגו. לנגד עיני מהרי"ץ היו ספרים רבים וחשובים שאינם מצויים אצלינו. זה מדפוס ויניציא. הוא מביאו בעוד כמה מקומות. נר מצוה, זה חלקו הראשון של ספר מנחת כהן, שחיבר מה"ר שמואל בן יוסף כהן. בדרוש התשיעי, שם אריכות עצומה בנ"ד, ומהרי"ץ העלה רק את אפס קצהו.

עוד כתב שם – בספר נר מצוה – ויש לעיקר זה קשר והתיחסות עם העיקר שאחריו, צופה ויודע וכו'. וזה, כי האדם יאמר או יתן סדר נכון באופן אחד, ואח"כ בהמשך הזמן רואה שצריך לשנות את טעמו, ולזה יחליף וימיר לתת סדר אחר. אכן מי שמביט בקדמותו לסוף דבר, בלי ספק שיתקן דבר שאין צריך אח"כ לשנותו. וזהו לא יחליף וכו', לפי שצופה ויודע, סתרינו והצריך אלינו, בכל עת וזמן, ומביט לסוף דבר בקדמותו וכו' ע"ש.

דהיינו, זה קשור לפיסקא הבאה. כיון שהקב"ה יודע את סוף הדורות, לא כמו אדם העושה איזה רעיון או קובע איזה כלל, הוא רואה את המציאות שלפניו, ולאחר שנה או שנתיים הוא רואה שבעצם היה צריך לעשות אחרת. אפילו אדם הבונה בניין, לאחר שבנה הוא צריך לשנות, זה לא מה שחשבת, מתחדשים דברים. אבל הקב"ה אשר נתן את התורה, הוא יודע את כל הדורות מראש, מה יהיה בעוד

ובס' יקר מפז ליקוטים אות ט' שהר"ר בונם מפשיסחא זי"ע הקפיד על עשיית קשר זה, ואמר שצריך קשר יו"ד על כף היו"ד, כעין קשר יו"ד למעלה בתפילין, וכן נהגו תלמידיו אחריו. ובעל השפתי אמת וצאצאיו זצ"ל. ואא"ז זצ"ל קבלה בידו לעשות גם בסוף הרצועה קשר קבוע של יו"ד, זולת קשירת הרצועה לכף ידו בקשר כעין יו"ד וכנ"ל וכו' יעוש"ב.

אין הלכה בדבר זה. אנחנו בדרך כלל רק תוחבים את הרצועה. ואם יהיה גם קשר, זהו דבר שכבר אינו כ"כ משמעותי. אני אומר זאת, גם לדידן. אם תעשה קשר, עוד יותר טוב. בכך אין שום חסרון.

המשך בעניין הצדוקים והביתוסים אשר כפרו בתושבע"פ, השלמה בעניין עין תחת עין – ממון, מי הספר השני שכתב את התירוצו שאמר מרן שליט"א ומדוע לא נזכר שמו בספר תורה שלמה, בעניין הרפורמים והקונסרבטיבים, ובעניין מעמד הספר תורה שלמה.

הזמן קצר והמלאכה מרובה.

בשיעורים הקודמים דיברנו לגבי העניין עין תחת עין, שהלשון [בגמ' ב"ק דף פג:] 'כול' בא לאפוקי מן הצדוקים, ובעזרת ה' נוסף נדבך בזה.

לפני כן נקדים את מה שמהרי"ץ זי"ע"א אומר בעניין שינוי מצוות התורה. הרי אחד היסודות הוא, אחד מי"ג עיקרי הדת, מה שאנחנו אומרים בפיוט 'גדל', לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו. 'לא יחליף', ו'לא ימיר'. דהיינו, לא שינוי של דבר אחד, ולא שינוי יותר גדול, שינוי כללי. לא מצוה מסויימת, ולא את כל התורה. אין ולא תהיה תורה אחרת ח"ו, מאת ה' יתברך. יש המצאות של בניאדם.

מסביר מהרי"ץ, אכן למה? אם הקב"ה יחליט להחליף מצוה, שיחליף. מה העניין בזה?

אומר מהרי"ץ [עץ חיים ח"א דף ק"י ע"ב] כך, כי המצוות, הם רמ"ח מצות עשה נגד רמ"ח

מאה או מאתיים או אלף שנה או אלפיים שנה, הא נתן את התורה לכל הדורות. כיון שהוא יצופה ויודע סתרינו, מאחר והוא ידע את הכל, אז הוא יודע מה מתאים לכל הדורות. משא"כ בחוקי בני האדם, האנשים קובעים חוקים, ולאחר זמן הם רואים שזה לא מתאים, אחרי עשר שנים הם רואים שצריך לקבוע חוק אחר, שזה לא ככה, שצריך להוסיף פרטים או לגרוע וכו', לעשות כללים וחוקים אחרים.

זהו יסוד בתורה, אשר בנוי עפ"י הרמב"ם בפירוש המשניות על מסכת סנהדרין, שכתב ביסוד התשיעי בזה"ל, שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוּסַף בה ולא יגרע ממנה לא בַּפְּתוּב ולא בַּפִּירוּשׁ. לא בגוף תורה שבכתב, ולא בפירושה והוא הנקרא תורה שבעל פה. אמר, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.

במשנה תורה הרמב"ם גם כותב זאת ופ"ג מהלכות תשובה הלכה ח', שלושה הן הכופרים בתורה. האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אָמַרְוּ מִפִּי עֵצָמוֹ, הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפירושה, והוא תורה שבעל פה. והמכחיש מגידה, כגון צדוק ובייתוס, והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו אע"פ שהיא היתה מעם ה', כגון הנצרים וההגרים.

הגרים' היינו בני הגר, הישמעאלים וכל יתר צאצאי הגר. הם חושבים, אכן נכון, הקב"ה נתן את התורה לישראל, הם מאמינים במשה רבינו, אבל אח"כ זה נתבטל וכעת המציאו להם – שלח להם את המשוגע הזה, שיתן להם תורה אחרת. זאת כפירה בתורה.

זהו בעצם היסוד, של 'לא יחליף האל, ולא ימיר'.

אנחנו מדברים [בשיעורים האחרונים] על הנושא של 'עין תחת עין', שישנם אנשים בזמנינו אשר

קצת השתבשו בעניין הזה, הסברנו את הגמ' בבא קמא, שהגמ' ביארה את הפירוש של התורה ולא שייך שיהיה בזה פירוש אחר, עפ"י היסוד ש'יכול' הוא לאפוקי ממכחישי תושבע"פ.

שאלו בשיעור הקודם, מי זה החכם השני שכתב זאת?

ברוך ה', הצלחתי להשיג את המקור, כעת אני מבין למה בעל תורה שלמה לא הזכיר אותו, טוב שהוא לא הזכיר אותו למרות שידע בודאי מי זה.

הוא כותב בכרך כ"ו דף רס"ב כך, חכם אחד שעבר על מאמרי דלעיל, כתב לי, שעיקר הרעיון שהביטויים "יכול" או "אינו אלא" כוונת חז"ל להוציא מפירושי הצדוקים שמפרשים דברים ככתבן, מבואר במאסף חדשי בשם "בית המדרש" [שנה ראשונה וזין תרכ"ה דף מ"ט] וכותב שהשערה זו קרובה מאד אל האמת, ושאין לו עכשיו זמן לטפל בבירור הענין ולהביא דוגמאות. ומציין המקומות בספרי חז"ל, שהזכירו מפורש פירושי פסוקים נגד הצדוקים.

אמנם במק"א בספריו הוא כותב ג"כ על הרעיון הזה ומביא דוגמא אחת, מספרי מטות פסקא קנ"ח, אָךְ אֵת הַזֶּהב וְאֵת הַכֶּסֶף [במדבר ל"א, כ"ב], כלים, אתה אומר כלים או אינו אלא גולמים, הרי אתה דן וכו' ע"כ. זה הס"ד, אולי הוא פי' הצדוקים, ודעת הפרושים מבואר בתוספתא חולין דף פ"א. וחולין דף סא. שגילמי מתכת טהורין. זה נגד הצדוקין. דוגמא זו, היא השערה רחוקה ואין לה יסוד, כי לא מבואר בשום מקום שהצדוקים סוברים כן.

הבנתי לאחר חיפוש ועיון, למה הוא לא הזכיר את שמו, למרות שהוא ידע מי המחבר שכתב זאת, כיון שראה שיש לו ידעות זרות, אז הוא לא רצה להזכיר אותו.

א' הדרש שהביא הטור, לא עשאו מעצמו, אלא מפורש במדרש שוחר טוב מזמור ז'. ב' העיר על זה הב"ח א' ממפרשיו. וכן בהגהות הגר"א הביא משוחר טוב ומכילתא. ג' מה שלא הביא הטור ממכילתא משום שבה לא מבואר כלל שחייב כיבוד חמיו הוא כמו כיבוד אב, רק בשו"ט, כמו שנתבאר בפנים.

צריכים לדעת, מה שראיתי כתוב בספר מסורת משה, ששאלו את הגר"מ פיינשטיין, איך בעל תורה תמימה הביא את הספר מדות סופרים? הרי הוא 'משכיל' כיצד הוא מביא אותו?

דרך אגב, ישנם כאלה הטוענים על בעל תורה תמימה בעצמו, שהוא היה 'משכיל'. הם מתנגדים גם לספר תורה תמימה. אבל בדרך כלל, הספר הזה מקובל כבשר. ידידנו הרב אלישע חן נר"ו [בקובץ עץ חיים באבוב התשע"ו, מדף תק"ח] כתב מאמר שלם על זה, בירור חילוקי הדעות כיצד להתייחס אליו. [גם אני כתבתי על כך בנפלאות מתורתך בהרע"פ וחי אחיך עמך]. הספר תורה תמימה התקבל, אבל ישנם המערערים עליו. הגר"מ שך זצ"ל למשל, היה מאד מתנגד. ועוד.

בכל אופן, שאלו את הרב פיינשטיין על כך, איך התורה תמימה הביא ספר פסול? עליו בעצמו לא היתה להם שאלה, אבל כיצד הוא הביא את הספר של האיש הזה ששמו וייס?

ר' לייבל בלאנק תמה על מה שהתורה תמימה בפרק ב' פסוק ג' אות כ' מזכיר הספר "מדות סופרים" לרא"ה וויס, ופוזכו.

תשמעו טוב, אתם צריכים לדעת מה שקרה.

והסביר רבינו, שהנה בימיו היו אנשים אלו מפורסמים, והם השפיעו על הרבה אנשים. וסיפר רבינו, שאלו שהתחילו את תנועת הרפורמים, היו אנשים שהיו בקיאים בכל הש"ס – אל תחשבו שהם היו עמי ארצות – ורק שהיו

המדובר הוא על מחבר הספר מדות סופרים, כי בבית המדרש מזכיר בהדיא שהוא מחבר ספר הנז'. ושלא תחשבו שזה נקל לדעת כי הוא היה ושכמותו היו מקולקלים. כי אי אפשר ועכ"פ קשה היה לדעת שאלו אנשים אשר יש להם דעות זרות. הרבה גדולים בפרט בעבר הביאו את הספרים האלה, כי הם לא ידעו שלמחברים הללו היו דעות של השכלה. בעל תורה שלמה בעצמו [בפרשת בשלח] מביא אותו, הוא ידע מי המחבר, שמו איזיק הירש וייס, אבל הוא מזכיר אותו בראשי תיבות, כיון שהוא לא רצה להזכיר את שמו. והוא כותב עליו קצת ב'עקיצה', כדלקמן.

ישנו מאמר במכילתא, לגבי הפסוק [שמות י"ח, וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשָּׁק לוֹ]. מי השתחוה למי? יתרו למשה, או משה ליתרו? יעו"ש. בסוף המאמר כתוב על כך במכילתא, מכאן אמרו שיהיה אדם מוכן לכבוד חמיו. כלומר, שמשה רבינו נישק אותו, שהאדם יכבד את חמיו.

מביא התורה שלמה [חלק ט"ו, השמטות ותיקונים עמ' ר"א] כך, בפ' מדות סופרים על המכילתא לראה"ו כתוב: מלשון 'מכאן אמרו', משמע שזה דבר ברור שאין בו מחלוקת. הבין שזהו דבר מוסכם. אם כן, האדם צריך לכבד את חמיו. כפי שהאדם חייב לכבד את אביו, כך הוא חייב לכבד את חמיו. זה הלכה לפי דרכו.

ותימה על הרמב"ם שלא הביא דין זה בפ"ו מהל' ממרים. ובטור יו"ד סס"י ר"מ מביא, וראיתו מדוד נגד שאול, ועשה מדרש מעצמו, ונעלמה ממנו ברייתא זו, ולא חלי ולא הרגיש בזה אחד ממפרשיו ע"כ. כך לשון ספר מדות סופרים.

כותב עליו בעל תורה שלמה, המחבר הזה שדרכו לכתוב בלשון מדברת גדולות, לא חלי ולא הרגיש כמה ידיעותיו מצומצמות. אתה יש לך טענות על הטור, בוא נפתח לך את העיניים. ככה מדבר נגד הטור? 'עושה מדרש מעצמו'?

אפיקורוסים. והיה מהם, מהרפורמים, אחד שכתב שיש לעשות השינויים מחמת "פרומקייט" – פי' אדיקות יתר – והוצרך החתם סופר לכתוב עשר תשובות לפרכו, זהו ה"אחר" שנכתב בתשובותיו, היה מביא ראיות ממדרשים וכדומה, כגון לגבי כיסוי הראש, וכלי נבל בבית כנסת, וכדומה. היו להם כאלה דעות משובשות, אבל הם היו בקיאים בש"ס.

דרך אגב, תשימו לב לדבריו, הוא מדייק, 'בקיאים' בש"ס. זה לא שהם לפי האמת היו למדנים אמיתיים, אלא היתה להם בקיאות שטחית. מדובר בדרך כלל על אנשים אשר עסקו הרבה גם ב'חכמת חיצונית', חכמה של אומות העולם, ללא יראת שמים.

אלו בעצם, הרפורמים והקונסרבטיבים. הרפורמים, בעוה"ר הם בכלל ירדו לתחתיות, הם אינם מאמינים בתורה מן השמים, אבל הקונסרבטיבים עוד מאמינים, אולם הם יכולים לשנות את התורה כפי שהם רוצים.

היה לי פעם חבר שלמד בישיבת בית אליהו (קראון) שבא לא"י מדרום אפריקה, והוא סיפר לי שהיה שם איזה רב שהורידו אותו, כי תפשו שהרב אוכל חזיר. הוא אמר לי, אבל אתה צריך לדעת, הם בעצמם אוכלים חזיר, אבל שהרב יאכל חזיר זה כבר מוגזם... הוא צריך להחמיר. מה, הרב לא מחמיר? ומה שהם אוכלים חזיר, זה לא נורא. ה' ירחם.

והרבה מאלו, היו להם חברים מגדולי ישראל, כגון החתן של בעל הקצות החושן, רב רפפורט – כוונתו לשי"ר – ומהר"ן חיות. ואף שבוודאי הם לא היו ח"ו מושפעים, מ"מ מזה שלא הבינו שיטתם, היה נחשב כטעות אצלם. ובוודאי טעו בזה.

והזכיר רבינו, שגם מנדלסון היה איש שידע הרבה, והזכיר רבינו שהמלבי"ם היה מהלוחמים כנגדם, אך הרב [רש"ר] הירש זצ"ל היה זה שהצליח קצת נגדם.

והסביר רבינו, שבתקופה הראשונה שיצאו, לא היה ברור מהו שיטתם, ולפיכך הם היו חברים עם כמה גדולים, ובוודאי לא היו מדברים עם אותם הגדולים עניני כפירה. אך עצם שיטתם היתה בטעות, וטעו אותם הגדולים במה שלא הבינו את זה.

וסיפר רבינו שוב פעם המעשה איך שפגש את הרב שרנוביץ, שהיה "רב צעיר" – הכוונה לרב מודרני, שיכול לעשות בתורה מה שהוא רוצה – מאודסה, ואיך שאמר לרבינו שגם הוא רב, אך קצת מסיטרא אחרא. ורבינו השיבו, שאם כך מכיר בעצמו, למה לא חוזר בתשובה? ה' ירחם.

האנשים האלה, למדו בעוה"ר תורה וידעו וכו', אבל לצערינו הם היו רחוקים מיראת שמים, ומקדושה וטהרה, ומכך נוצרו אצלם כל מיני דעות זרות. וכמובן, מתורת הקבלה הזוה"ק וכדו', הם בכלל התרחקו לגמרי, בזה הם בכלל כופרים. א"כ מובן שחסר להם את היסודות.

האמת היא, כי גם בעל תורה שלמה בעצמו, קצת חשדו בו. ידוע מה שמפורסם בשם הרב מבריסק, אשר אמר עליו מלה קשה.

בימי חרפי היכרתי את בעל תורה שלמה בעצמו, הרבה זמן. הרי הספר 'אותיות המשונות' שכתבתי בס"ד, זה היה יזמה שלו, ובמיומן שלו, הספר נדפס בתורה שלמה כרך כ"ט. הוא אמר לי, אתה יחיד בעולם שידוע ומבין בזה, תחבר ספר על כך. מאז ברוך ה' העניין נתפרסם. חושבני שאני מבין למה הרב מבריסק אמר עליו מלה חמורה מאד, הדבר מובן, אבל מאידך, מצד שני, אינני חושב שהוא עבר את הגבול.

כיון שהוא היה חקן גדול, וחיפש וחיטט בכל הספרים אז הוא קצת אולי לא היה רגיל, היה יוצא דופן כי היו לו ידיעות מפליאות בכל העניינים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עשה דבר שאף אחד לא עשה לפניו, וכל מי שבא אחריו, ממש זקוק לדבריו. וזה רק לגבי דבר אחד. הוא בעצמו היה ראש ישיבת שפת אמת, לפני שהוא חיבר את התו"ש. בעל מדות טובות, ובעל גמילות חסדים. ובנושא דידן, הוא ממש מאיר את העיניים.

הזמן קצר, לא הספקתי לומר את כל מה שרציתי, אני רק אומר כעת כי הוא מעצמו לא רצה להזכיר את הספר השני, ולאחר שעלה לו הרעיון וכתב עליו מאמר שלם, נודע לו שההוא כתב את זה (בקצרה) כבר לפניו. בכל אופן, ביסוד של הדברים, אלו דברים אמיתיים, כי רואים שיש לכך הרבה הוכחות בש"ס, רק שהוא בגאונות שלו ובידיעות שלו, יכל לברר שאכן הרבה דברים באו מן הספרים של צדוקים ושל קראים. כי מי יודע ומבין בספרים הללו? אם לא היה לו יד ושם דברים האלה, הוא לא היה יכול לבדוק את הנושא במקורו. אפשר להגיד ולשער, אבל להוכיח את זאת, זה רק בזכותו.

השלמה לביאור עניין עין תחת עין עפ"י הסוד.

ברצוני להוסיף לגבי מה שדיברתי בסוף השיעור הקודם, להסביר למה עניין 'עין תחת עין' כתוב בתורה שלוש פעמים. 'עין תחת עין' כתוב בפרשת משפטים ובפרשת אמור, ובפרשת שופטים כתוב 'עין בעין'.

הסברנו בס"ד מדוע בפעם האחרונה כתוב עין 'בעין', כיון שיש כאן את עניין 'סוד הגלגול'. המקובלים אומרים, כי ב'עין תחת עין', ישנו דבר נסתר.

הרקאנטי בפרשת משפטים ושם על הפסוק עין תחת עין כותב כך, כבר ידעת כי זה הפסוק אמרו רבותינו ז"ל שאינו כפשוטו, אלא לממון. גם פסוק 'כאשר יתן מוס באדם כן יתן בו', הכוונה בו לממון, דבר הניתן מיד ליד. וכן יקצותה את כפה, וכן 'בעליו יומת'.

אני מעיד שהגרש"ז אורבך אמר לי פעם, כאשר באתי אליו, שהרב כשר – מחבר סדרת הספרים תורה שלמה – הוא אדם גדול.

הסיפור היה, שבאתי לבקש מהגרש"ז אורבך הסכמה על איזה ספר, כמדומני שו"ת עולת יצחק, אז הוא אמר לי, אתה כבר לא צריך הסכמות, אתה מפורסם, תכתוב בשער 'מחבר ספר כך וכך', די בכך. חוץ מזה, אתה כתבת עם הרב כשר, בשיתוף פעולה איתו, אז מה אתה צריך? אין לך הסכמה גדולה מזו. הרב כשר הוא אדם גדול. כאשר שמעתי זאת, הייתי נבוך, ולא ידעתי מה להגיד לו, איך להגיד. נפלט לי מהפה, 'אבל יש לו מתנגדים'. ענה לי הגרש"ז, 'הוא אדם גדול, ויש לו מתנגדים'.

דהיינו, אל תשכח את הדבר הראשון, הוא אדם גדול, וגם יש לו מתנגדים. זה הדבר השני. אין מישו שאין לו מתנגדים. אולי אחד יותר והשני פחות.

בכל אופן, אי אפשר להגיד שהספר תורה שלמה הוא לא טוב. אדרבה, אוצר בלום שאין כמותו, ולא דוגמתו. רבים מגדולי ישראל מביאים אותו, כגון המכתב מאליהו להרב דסלר, ושערי אהרן רוטר, ועוד הרבה. מישו העיד לי, שראה את הספר הזה בארון הספרים של האדמו"ר מסאטמר בארצה"ב, הרב יואל, רב יואליש, האדמו"ר מסאטמר הקודם, למרות שהוא היה קנאי גדול. בפרט, שהרב כשר כתב בספר מיוחד נגדו, לגבי עניין של אחאב, ספרו נקרא התקופה גדולה. אמנם הוא לא הזכיר את שמו. ואפילו הכי, היה לו את הספר. אותו חכם סיפר לי, עיינתי בספר וראיתי שהאדמו"ר היה מסמן בעט בצד כל מיני דברים בספר, אולי דברים מיוחדים וחדשים, או אם לא נראה לו משהו וכדו', אבל במציאות הוא עיין והחזיק אצלו את הספר הזה.

בכל אופן, הרב כשר היה תלמיד חכם עצום. ובנושא דידן של עין תחת עין, חושבני שהוא

ואולי תשאל, אחרי שאין הכוונה בו ככתבו, למה נכתב כך לתת מקום למינים לרדות?

והתשובה היא, מה שאמרו רז"ל שבעים פנים לתורה. ופירוש המצוה כפי פשוטה, ניתן בתורה שבעל פה, ואחריה נלך. אמנם בא לשון הפסוק בענין אחר, שיובנו בו הפנים האחרים, שלא היו מובנים בלתי הלשון ההוא.

דוגמא לדבר, באמרו 'עין תחת עין', האמת הוא כפי הקבלה, כי החובל בחבירו חייב בחמשה דברים. אמנם נכתב כך, לסוד גדול מאוד, כי כבר רמזתי כי צורת האדם כולה באיבריו ותבניתו, נעשית על צורת האדם העליון. האדם בעולם הזה, בנוי כמו האדם העליון. הרוחני והגשמי, זה דבר מקביל.

והנה, בהיות איברי האדם על כוונת הבריאה, יהיו איבריו דוגמת כסא לאיברים העליונים, ומוסיף בהם כח והמשכה מאפיסת האין – לא ברור לי, לא זכיתי להבין את המושג 'אפיסת האין', אבל באופן כללי הרעיון הוא מובן – ובהיפך היפך. זהו סוד 'כאשר יתן מוס באדם' הידוע 'כך ינתן'. אם האדם פגם באיבריו העליונים, כגון בעיניים העליונות, אז הוא נענש שמחסרים לו את האיברים האלה. זה העונש שלו בעולם הזה.

והבן זה מאוד. גם רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב בספר האמונות, אילו דיברה תורה כל ענינה בלשון כוללת ובכוונה אחת, לא יכלנו לדעת כל סתרי החכמה והפינה. שהתורה פוונה בחכמה אף על פי שלא פירשה. כי דברי תורה, יש להם פנימי וחיצון, גלוי ונסתר, שנאמר אחת דבר אלהים וגו'.

אי אפשר לכתוב את הכל בתורה בהדיא. אם היו כתובים דברים מפורשים, אזי זהו הפשט. אבל נכתבו הדברים באופן שאפשר להבין כך או אחרת, וזה בכדי לכלול את כל העניינים והסודות שישנם בתורה.

יש לעיין, האם לפי דברי הרקאנטי הוא גם משלם?

תשובה לכך, יש בספר באור הלבוש – אבן יקרה [שכתב בפירושו שם למטה], ר"ל באדם העליון, כי כשיתן מוס באדם התחתון הוא פוגם באותו איבר כנגדו באדם העליון, ויענש עליו זולת הממון הניתן לניזק בעד עינו, וזהו 'כן ינתן בו ממש'.

בספר מענה רך על חזות קשה, להרה"ג שלמה זאב קליין, השיב למישהו שג"כ כתב דברים זרים על עניינים כאלה, והוא כתב לו 'מענה'.

העניין נמצא שם בסעיף 9. וז"ל, התורה אמרה עין תחת עין ממש, וחכמים אמרו ממון וכו'. וכ"כ רבינו חננאל, והרמב"ן, והאברבנאל, ורבינו בחיי, וכולם כאחד מביאים ראיות שאי אפשר לפרש הפסוק כי אם עפ"י חז"ל. ולא תמצא מי שיאמר, שפירוש הפסוק הוא עין תחת עין ממש. רק בח"ק – דהיינו בעל חזות קשה – ובקוּטא [זהו שם חכם קראי, שהראב"ע לועג עליו. יב"ן] אשר עליו יאמר הראב"ע, ואין לשור ריע, רק בקוּטא לבדו [שמות כ"ב, ל"ה]. ועוד כתב עליו [שמות כ"א, כ"ו], והנה רצה בן זוטא לעלות בסולם החכמה בהבליו, ונגלה ערותו עליו. וככה יקרה לכל מין, אשר בדברי קדמונינו לא יאמין.

אמת שבעלי הקבלה כתבו הפסוק כפשוטו, אבל רק לענין נסתר, ולא בנגלה וכו', והוא מביא את הרקאנטי שהבאנו לעיל.

הרדב"ז בספרו מצודת דוד [מצוה תע"ג] כותב בזה"ל, והוי יודע שאמרו בעלי הסוד כי החוטא ביד או בעין, פוגם בדוגמתו למעלה. החטא הזה, גורם פגם במקביל לו בעולמות העליונים. מה יעשה הקב"ה? יבא רשע אחר, ויסמא את עינו, מדה כנגד מדה. ולכך כתוב 'עין תחת עין' ונותן לו דמים ולא עין, כי שליחותו עשה. בעצם, הוא עשה את השליחות שלו, כי זה מן השמים שפגעו בו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואכן זאת שאלה יסודית מאד, אבל צריכים לדעת, כי לגבי הפסוק 'הֵן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל אֵל, פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר', אומר הרדב"ז – בעל מצדות דוד, בספרו טעמי המצוות ושלחי מצוה קצ"ב, דף רנ"א כי אחרי שלוש פעמים, הוא כבר לא 'גבר', אלא בהמה. הוא כבר לא מתגלגל בבני אדם. העונש כבד יותר. מכאן ואילך הוא מתגלגל בבהמות.

ממילא, מה שאמרנו זה טוב. 'עין תחת עין' היינו שקברו אותו פעם אחת, ואחרי שנקבר עוד הפעם, אפשרות נוספת לתקן. ובפעם השלישית, 'עין בעין', אין מה לחזור, עכשיו הוא כבר בהמה, ובהמה לא קוברים, אוכלים אותה או שהיא נטרפת ע"י חיה אחרת וכו'. המלה 'תחת', כלומר תחתיות הארץ, זה שייך רק על בני אדם.

וישנם ספרים רבים האומרים, כי הדבר תלוי, רשעים זה ג' פעמים, אבל צדיקים זה יכול להיות הרבה פעמים.

למשל, נזדמן לי כעת לראות זאת בספר קול אריה על מסכת ברכות ודף מ"ח שכתב בזה"ל, במדרש דברים, ג' דברים ביקש משה, מפני מה יש צדיק וטוב לו וכו', ותיר' דצדיק בן צדיק וכו' ורשע בן רשע וכו'. והקשה האר"י ז"ל, דהרי אנו רואין בחוש לפעמים לא כן הוא. ותירץ, דמיירי ע"י גלגול. ולכאורה תמוה היא קושיית הגמרא, דהרי על צדיק וטוב לו לא קשיא מידי, והיה לו להקשות רק על רשע וטוב לו. וגם על תירוץ האר"י כנ"ל קשיא, דהרי עניני גלגול כך הוא, דאם רשע הוא, הן יפעל אל פעמים ושלש עם גבר, אבל בצדיק מתגלגל כמה פעמים, כמפורש בזהר ובמקובלים וכו' יעו"ש.

שאלה מהקהל: לפי הרדב"ז שהוא לא גבר אלא בהמה, אם כן כיצד אמר מוהר"ן שהוא נקבר עשר פעמים, הלא בהמה בדרך כלל אינה נקברת?

תשובת מרן שליט"א: לכן אמרנו שני דברים. כוונתנו לצרף את שניהם.

אבל עדיין לא נשלם עוננו. כי הקב"ה יביאם בגלגול, ומי שהוכה יכה, לקיים מה שאמרה תורה 'עין תחת עין'. ונותן לו דמים מה שלקח ממנו בראשונה, ונמצאו זה הוכה ונטל דמים, וזה הוכה ונטל דמים. והצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט.

א"כ ראשית, זה שסימו לו את העין, זה בעונו, הוא אשם ולכן הוא קיבל את העונש הזה. ודבר שני, מגלגלין חובה על ידי חייב, ולכן הוא יחזור בגלגול אחר ויסמא את זה שסימהו. א"כ זה ממש עין תחת עין.

ויסוד העניין שכתבו הריקאנטי והרדב"ז, ישנו כבר בדברי חז"ל, כגון בסנהדרין דף נ"ח ע"ב הסוטר לועז שלישראל, כאילו סוטר לועז של שכינה וכו'. ועיין למהרח"כ בספרו שם טוב פרק ו' מדעות הלכה ג', ונכפל בספרו קיץ המזבח סוף פרשת בראשית. איתמר].

וכפי שאמרנו, כיון שזהו עניין של גלגולים, הנרמז בפסוק [ויב' ל"ג, כ"ט] הֵן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל אֵל, פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר, לפי הזוה"ק זהו עניין הגלגולים, שהרי הפסוק [שם שם, כ"ה] רָטַפְשׁ בְּשָׂרוֹ מִנְעָר יָשׁוּב לִימֵי עֲלֻמָּיו, רומז על החזרת הנשמה לגוף. וזה כשהוא קבור. זהו עין תחת עין, כשאדם בתחתיות הארץ, אז עוד הפעם יחזור, בפעם השנייה, אבל לא בפעם השלישית.

שאלו אז בשיעור, הרי מצאנו שיש גלגולים יותר מג' פעמים? וישנם כאלה שהביאו לי ממוהר"ן, הדבר מפורסם בהרבה ספרים אבל במוהר"ן יש משהו מעניין, הדבר מובא בשיח שרפי קודש [אות א', י"ז], מספרים שפעם נכנס אחד לרבנו – הכוונה למוהר"ן – ואמר עליו רבנו, שהאיש הזה כבר שכב בכעשרה בתי קברות, לרוב הגלגולים שנענש בהם. הוא ידע שהיה קבור פה ושם.

בהרבה ספרים רואים, שהגלגולים זה הרבה פעמים. א"כ כיצד אנחנו אומרים שזה שלוש פעמים?

זאת אומרת, אדם שיש לו תיקונים של דברים קלים, חוזר עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם. אבל רשעים, כנראה רשעים גדולים, אצלם זה רק שלוש פעמים, ואם הוא לא תיקן את עצמו אז אח"כ התיקון שלו הוא כבר יותר קשה, בבהמות וכו'. רח"ל.

בעניין אמונתנו בגלגולי הנשמות, ותשובה לשואל הא כיצד רס"ג לא האמין בזה.

ידידנו הרה"ג איתמר כהן הי"ו שאל אותי, לגבי מה שהבאנו בשיעור הקודם בשם הספר טעם לשד, שהצדוקים לא האמינו בתחית המתים ובגלגולי נשמות.

שאל הרב איתמר כך, גם רס"ג (ודעמיה) שהיה מראשי הלוחמים בהם, לא האמין בזה. הרי הקראים, קשורים עם הצדוקים. הם לא מאמינים, וגם רס"ג לא האמין. איך זה?

התשובה היא, אכן נכון שרס"ג כידוע הכחיש את זה בספרו אמונות ודעות סוף מאמר ששי, אבל הוא בעצמו כותב כי ישנם כאלה שכן מאמינים. הוא לא נראה לו. אבל מאז שהתחילו הצדוקים – בימי בית שני, ועד רס"ג, עברו מאות רבות של שנים, ועניין הגלגול זה לא דבר שנמסר לרבים, ובמשך הזמן העניין הזה כבר נשתכח, לא ידעו בבירור האם הם כן מאמינים או שלא מאמינים. יוסף בן גוריון הכהן כותב, כי 'הצדוקים מכחישים'. עד רס"ג הדבר הזה כבר נתבלבל בעם ישראל, עד שגם האנשים הפרושים כבר לא האמינו. אז בזמנם כבר לא ייחסו זאת דוקא לצדוקים, ובעצם בזמנו – לקראים.

מהרלב"ח – זהו רבי' לוי בן חביב, שהיה בדור שלפני מרן הבית יוסף, כותב על כך בתשובותיו.

שאלו אותו [שו"ת מהרלב"ח סימן ח'], האם אמונת הגלגול, הוא דבר הכרחי להאמין בו הכל, ואם מותר לדרוש בו ברבים?

צריכים לדעת, מהרלב"ח עצמו לא היה 'מקובל'. הוא היה פשוט, אבל הוא מתנצל וכותב שם, שהוא רצה ללמוד קבלה, ברם לא היה לו ממי ללמוד.

הוא כתב כך, דע כי בעונותי עדיין לא זכיתי לחכמה הזאת, יען כי לא ניתן לאדם רשות להבין בה מעצמו ולחקור עליה, אלא כשמה כן היא שצריך שיקבל אותה מרוב שקיבל גם הוא, ובזמן הזה, לשם בארצותינו, לא היו נמצאים אנשים כ"כ שלמים בה.

לגבי עניינינו, הוא כותב כך, האמנם בדבר הזה הפרטי, כבר ראיתי ובינותי בספרים, ומצאתי כי חכמינו ז"ל אותם שהיו אחרי חתימת התלמוד ימים רבים, נחלקו לשני כתות. הכת האחת, כת החוקרים בעיקרי האמונות כפי שכלם לבד – לפי ההבנה שלהם, בלי מסורת – ומתעסקים בחכמות החיצונות, ובלבם של אלה קשה להאמין האמונה הזאת, יען כי כפי השכל יש עליה קושיות שלא השיג שכלם לישבם. אמנם יש כת אחרת גדולה מאד מחכמי ישראל המאמינים, וכולם כתבו עליה, כי היא אמונה אמתית, ועיקר מעיקרי התורה, לתרץ קושית צדיק ורע לו.

כיצד מיישבים את השאלה של 'צדיק ורע לו'? כל התירוצים – כפי שכותב רבי שלמה הכהן בספרו לחם שלמה [שער עשירין], 'קורי עכביש יארוגו'. אלו תירוצים דחוקים מאד. אי אפשר להבין תשובה יסודית נכונה המרגיעה את הנפש, בעניין צדיק ורע לו, רק אם הוא סובר ש'רע לו' מפאת החטאים של הגלגולים הקודמים. כעת הוא צדיק, למה הוא נענש?

אומר מהרלב"ח, וכולנו אנחנו מחוייבים לשמוע דברי אלו האחרונים, ולהאמין האמונה הזאת בלי שום פקפוק וספק כלל.

א"כ הדבר מובן. כידוע, רס"ג מתאים לחלק הראשון, 'חכמות חיצונות', לפי השכל. דוק ג"כ שמהרלב"ח כותב כי נחלקו בזה אחר חתימת

כבר בתורת ילד, שמעתי מפי אבי מארי בפשיטות גמורה, על גלגולי נשמות, ועשר ספירות כח"ב חג"ת נהי"ם. אני מניח שרבים כמוני גדלו על זה.

שאלה מהקהל: נמצאנו למדים כי מעדותו של יוסף בן גוריון הכהן, תשובה ניצחת לרס"ג וסיעתו, שהרי הפרושים שאנו ממשיכי דרכם האמינו בגלגולי נשמות. או שמא זה דומה לענייני עין הרע והשדים ודומיהן, שהכחישום אף שנזכרו בהדיא בדברי חז"ל שהם נאמנים יותר מדברי יוסף בן גוריון הכהן.

תשובת מרן שליט"א: לזה יש להם תירוצים דחוקים, כגון שהכוונה רק למי שמאמין בכך, וכדומה. כנראה רס"ג לא ראה את כתבי יוסף בן גוריון, כי הם במקורם נכתבו בלשון רומי, ולא ניתרגמו רק קרוב לזמננו.

השלמה בביאור גירסתינו בשמות צדוק וביתוס תלמידי אנטגנוס, טעם נוסף לכך.

דיברתי בשיעור הקודם לגבי גירסתינו, צדוק וביתוס. אמרתי על כך פירוש, וכעת ברצוני לומר בס"ד פירוש אחר.

ידוע לנו כי כולם בעדות אחרות גורסים 'צדוק', אבל התפלאתי לראות בספר הערוך השלם [אות צד"י דף י'], שהוא כותב כמעט כפי שאנחנו אומרים, אפילו שהוא אשכנזי, אמנם הוא מנקד את הצד"י בקמץ, אבל את הוא"ו הוא מנקד בשורק, דהיינו 'צדוק'. דומה למה שאנחנו גורסים. ואח"כ הבנתי למה, כי כנראה הוא ראה את השם הזה בספרים בכתב הגויים. הרי יוסף בן מתתיהו, מחבר הספר יוסיפון, כתב ספרים בלשון יונית – ל' רומית, ושם הוא כותב בלועזית, ועפ"י אפשר לדעת את הביטוי. נראה שם לפי הביטוי, כי אכן בשפה שלהם רואים שזה או, צדוק. על הצאד"י, קשה כנראה לדעת, האם זה קמץ או פתח. אולי צריך עיון.

הוא כותב [בערוך השלם שם], שם פרטי אצל בן מתתיהו. כנראה מכך הוא הבין, מתוך הספר שלו בלשונם, שהאות וא"ו בשורק.

התלמוד. ניתן להבין שלפני כן היה הדבר מוסכם. וא"כ הוא הדבר אשר דיברנו בס"ד.

דרך אגב, המאירי כותב בהקדמתו למסכת אבות, שישנן אמונות שכותב רס"ג, אשר לא ראוי שבני תורה יקבלו את דבריו. הוא כותב זאת באופן כללי. למרות שהוא היה אדם גדול מאד, אבל דברים שהוא מדבר לפי השכל, הוא אומר שזה 'לא נראה לו'.

את כל קושיותיהם, כבר תירצו.

ממשיך מהרלב"ח וכותב לגבי השאלה השנייה, האמנם לדרוש בה ברבים נראה ודאי שהיא דבר בלתי הגון מאד, כי לא טובים אנו מאבותינו ורבותינו ע"ה אותם שכתבוה בספריהם ולעולם לא דיברו בה כי אם ע"ד רמז וחידה וכתבו עליה שהיא סוד גדול. ולשון הרמב"ן ז"ל בפירוש איוב יעיד, שכתב שם ול"ג, ל"ו וז"ל, ואם תחפוץ להבין הסוד הגדול הזה, לבך תשית לדעתי וכליותיך תשתונן, ועל חטא תתאונן, ותסיר מעל פניך הענן. תראינה עיניך המל"ך והמלכ"ה, ותצפה לגאול"ה, תראה שני עפריים תאומי צביה, והגזרה והבניה עכ"ל ז"ל. רמז במלת תתאונן, לאונן. המלך והמלכה, יהודה ותמר כלתו. תצפה לגאולה, בועז שהיה גואל. תאומי צביה, פרץ וזרח. והגזרה, מיתנא דאיתגזר. והבניה, בנין היבוס. הרי הרב ז"ל שדיבר בדבר הזה בדרך סוד ורמז וחידה. כל שכן אנחנו האחרונים, שכלנו בערכו, כגמול עלי אמו גמול ידו הדה.

הדבר נכון. אכן בזמנם, עניין הגלגול לא היה נדרש בפרהסיא. אבל מהדור של האריז"ל ואילך, העניינים הללו כבר יצאו לרשות הרבים, ודורשים בזה ברבים וכו'. בזמנו, הוא אמר לא לדבר על כך ברבים. אבל כבר מאות שנים, שהדבר הזה נתקבל ונתפשט בעם ישראל, ואפילו אצל אנשים שאינם גדולים. בדורות הראשונים, זה נשמר בסוד, אבל הדבר הזה כבר פרץ לרשות הרבים, ולכן אין בכך שום חשש. ואדרבה, בכך מבינים יותר, וזה מחזק הרבה מאד את האמונה.

אסדכן, יש לנו חיזוק גדול למסורת שלנו. שנשמר במסורת מדורי דורות, כמו דברים רבים נוספים. אשרנו מה טוב חלקנו.

אמנם לכאורה זה לא מסתדר, שהרי מצינו [יחזקאל מ"ד, ט"ו] וְהַפְּתִיחַ הַלְלוּם בְּנֵי צְדוֹק, ויש גם את רבי צדוק. לכן הבאתי בשיעור הקודם, ששינו לו את השם לגנאי.

בעת ברצוני לומר פירוש אחר. הצדוקים, עשו את עצמם צדיקים, כביכול הם הולכים בדיוק עפ"י מה שכתוב בתורה. כלפי חוץ, הם ציירו את עצמם כצדיקים. לכן באים לומר לך, אל תתבלבל, זה לא צדיק, אלא צדוק. ודו"ק... דהיינו תדייק, ואז תבין שזה צדוק. רשע מרושע.

לגבי בִּיתוֹס, בדקתי לראות גם את זה שם בספר הערוך השלם, וראיתי ניקוד משונה, שגם האשכנזים לא קוראים כך. מוזר. הוא כותב, בִּיתוֹס. הבי"ת בקמץ, והי"ד בצירי. במקום פתח ושוא נח. מה קרה לו? מאיפה זה בא?

לאחר העיון הבנתי גם את זאת, לפי מה שהוא מציין שם בשורש המלה בל' יונית ורומית, איך שזה נכתב אצלם, כי ככה זה. אם כן, יכול להיות שזה נכון. א"כ יש לנו להבין, ששינו גם לו את השם. השם שלו היה, בִּיתוֹס.

הוא כותב שם את פירוש המלה לפי הלשון שלהם, שזה מי שהולך בראש מלחמה חזקה.

לא במקרה יצא כך. הכוונה בזה, שהאדם הזה עשה מלחמות כנגד התורה והיהדות. בשפה שלהם, זהו מפקד, ראש צבא, הנלחם מלחמות קשות. זהו כפי שאומרים בשם החתם סופר, מי ש'עושה חדשות', הוא 'בעל מלחמות'. (אמר זאת, לפי נוסחתם בסוף ברכת יוצר אור). אם אתה רואה אחד שהוא נגד כולם, זה אדם שרוצה ומחפש לעשות מריבות ומחלוקות. זה הכוונה 'בעל מלחמה'.

אם אכן זה נכון, שבמקור היה שמו בִּיתוֹס, א"כ שינו לו חכמי ישראל את השם ל'בִּיתוֹס'. וחושבני כי ישנו כאן רמז, 'בית-נוס'. שהרי הרבה פעמים, האות נו"ן נופלת. א"כ פירוש, תברח לבית. תיזהר מהאנשים האלה, ישנה מלחמה, תברח ותחזור לבית. שכל יהודי לחזור לתיבה שלו, תיבת נח, שיזהר ח"ו שלא ייקלטו בו דעות זרות.

אני אומר זאת, על הצד שזה נכון. אמנם זה בגדר השערות, אבל אלו דברים המתקבלים על הדעת.

אינני יודע, מדוע הוא החליט, שמרתא בת ביתוס היתה מן הכת של ביתוס. הדבר נשמע קצת מוזר. הרי יש את מִרְתָּא בַּת בִּיתוֹס שהיתה עשירה גדולה בירושלם, עליה נאמר הפסוק [דברים כ"ח, נ"ו] הֲרֵפָה בָךְ וְהִעֲנָה וגו', כדאיתא בגטין פרק הניזקין. ישנם עוד כמה מקומות שהיא מוזכרת. אינני יודע על סמך מה הוא אומר, שהיא היתה מהכת של ביתוס.

כמרכן, לפי דבריו שהיא היתה מהכת של ביתוס, אז 'מרתא בת ביתוס' אין הכוונה שאביה היה שמו ביתוס. בפשיטות אני מبین, כי 'ביתוס' היינו, שם אדם, שהיה מקובל לקרוא כך בזמנם. בזמנם היו שמות כאלה, כגון אנטגנוס, אפילו תנאים, וכן תודוס וכו', לקחו שמות מן השפה היונית והרומית. זהו כפי שבתים, וכן בשאר ארצות ערב, לקחו שמות מן הערבים, כגון סלימאן, יחיא, סאלם. גם בגמרא, אביי ורבא, רב פפא וכו', זה לא בלשון הקודש, זה מארמית. רואים שהם השתמשו בשמות של בני המדינה, ולא ראו בכך איזה עניין. א"כ ה"ה לגבי 'ביתוס', כלומר אבא שלה היה ביתוס, לא קשור לביתוסים בכלל. אבל לפי דבריו, 'בת ביתוס' הכוונה שהיא היתה מהכת של ביתוס, זה לא השם של אבא שלה, אלא שהיא קשורה עם החבורה הזאת. אינני יודע האם זה נכון, או שלא.

את נפשו על העניין הזה, והוא שלח לי כמה דברים שכתב לגבי הנושא הזה.

כגון להוי ידוע שהטענה כאילו ברמב"ם במורה נבוכים וחלק ג' פרק מ"א מבואר כביכול כ'שיטתם' המחדשת של פייבלזון ועינבל, הינה משוללת יסוד לחלוטין. כפי שאתם מבינים, הם הביאו כי כביכול הרמב"ם סובר כך, כפי שדיברנו בשיעור הקודם, ש'עין תחת עין' כפשוטו ממש, שהוא מסביר את הפסוקים. אז הוא כותב, שהדיוק הזה הוא 'משולל יסוד'.

הסברנו והוכחנו זאת בס"ד.

ועל כל פנים זהו בדיוק הרמב"ם שממנו הוכיחו (כביכול) גרעץ, וכל חבריו הניאולוגים והקונסרבטיבים הראשונים, את "שיטתם". דהיינו, אתם בעצם לא חידשתם זאת, כי זה כבר גרץ אמר. צריכים לדעת, מי זה גרץ. הוא היה אחד המרושעים בעוה"ר.

דרך אגב, הדרדעה בתימן, זה הרבה "בזכותו". הספרים שלו הגיעו גם לתימן, וקלקלו אותם. הוא היה אחד חצוף, ובתימן לא ידעו מה קורה באירופה. ספרו 'דברי ישראל', דברים המבזים את גדולי ישראל, ביזה בצורה גסה, וזה השפיע עליהם. ולצערינו, זה מה שיצא מכך. הם התקלקלו מזה.

בצוותא חדא עם הסופר "אחד העם" אבי שיטת "הרוחניות החילונית". וכבר היכו בקודקדם כל הרבנים האורתודוקסים בדורם. ואין שום טעם לדוש כעת, במה שכבר השיבו להם למעלה ממאה וחמישים שנה.

אתם לא מחדשים זאת.

לצערינו, אותם 'הרבנים' שמוסרים שיעורים לתלמידי חכמים, לבני ישיבות ולאברכים, הם קראו את הספרים האלה, ודומיהם, הציצו ונפגעו, ועכשיו הם רק עושים זאת בצורה תורנית, כביכול זאת 'השקפה', ולצערינו יש גדולי תורה שכנראה אינם יודעים מאיפה

ישנם כאלה שגם לגבי קמצא ובר קמצא, אמרו שהוא היה ביתוסי. או צדוקי. ביררתי זאת בזמנו, הבנתי על סמך מה הם אומרים זאת, אבל לא נראה לי שזה אמת. סתם מצאו איזה מישהו עם שם בל' רומית הדומה לשם הזה, ואז הם החליטו שזה הוא, כמובא בספר דורות הראשונים. והארכתי בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת דברים. אבל לגבי דבר זה, מסתברא שאין לכך שום הוכחות.

יש להעיר על דבריו ג"כ מהגמ' ביומא [דף י"ח ע"א] ויבמות [דף ס"א ע"א] שמרתא בת ביתוס הכניסה תרקבא דדינרי לינאי המלך כדי שיעמיד את יהושע בעלה כהן גדול. והרי את יהושע בן גמלא מזכירים חז"ל לשבח בבבא בתרא [דף כ"א ע"א] שהוא תיקן להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר וכו'. ומהתוספות ישנים ביומא שם מבואר שהוא הוא יהושע בן גמלא, כלומר אותו אדם. א"כ לא מסתבר שהיא היתה שייכת לביתוסים. אעפ"י שמצינו כי בבית שני היו כהנים גדולים צדוקים, כידוע.

השלמה בעניין המפיצים בזמנינו דברי כפירה בקרב הציבור החרדי, ופסק דין שיצא נגדם לאחרונה.

ברצוני שתדעו, כי עדיין לא הספקתי 'לסגור' את הנושא של עין תחת עין, אבל ברצוני לומר לכם מה בדיוק קורה בעניין זה, ולאט לאט תצרפו פרט לפרט ותקבלו את התמונה המלאה.

לצערינו, כפי שאמרתי [בשיעור הקודם], יש בציבור שלנו – הציבור התורני, ולצערינו משופרי דשופרי, המדובר על תלמידי חכמים הקשורים בין היתר לישיבת 'חברון', בירושת"ו, כמה שראש הישיבה הרה"ג דוד כהן שליט"א מתנגד לכך, לא שומעים לו, והולכים לשמוע שיעורים אצל אנשים כאלה, עם דעות פסולות, המסוגלים להצדיק את הצדוקים.

ידידנו הרה"ג פינחס שפירא שליט"א – ראש ב"ד שערי שלום בבית שמש ת"ו, ממש מוסר

הדברים הללו נובעים, ויתכן אפילו שהם שותקים או תומכים בהם.

וגם לא מובן, בשביל מה צריך את בית מדרש הגר"א. שייכלו ישירות לסמינר לרבנים ע"ש שכטר, של התנועה ליהדות מסורתית. אלה הקונסרבטיבים של ארצות הברית, אלו שדיברנו עליהם מקודם.

ביסודם לשעבר הם היו תלמידי חכמים, ואפילו בקיאים בש"ס, אבל בלי יראת שמים. א"כ הוא אומר, אתם מייסדים 'בית מדרש הגר"א'?

אני הייתי מציע, אל תגידו 'בית מדרש הגר"א', אלא בית מדרש 'גרץ'. נעשה להם שינוי השם. ה' ירחם.

מזהים את עצמם ואת שולחיהם בעיני כל, כממשיכי דרכם של גרץ ו"אחד העם"?! אתמהא! ואם אינם חסים הם על כבודם ועל כבוד שולחיהם, האם אינם חסים על נפש עולליהם?! ומה ינחו המה לצאצאיהם אחריהם? וכו'.

כעת תשמעו טוב, לדברי אחד מהם בשיעור שמסר לחסידיו, יתכן שחז"ל בימי בית ראשון פירשו חלק ממצוות התורה כפירוש הצדוקים, מאחר שכך התאים לתקופתם, לפי רוח זמנם והתפתחות ההבנה השכלית של זמנם.

צריכים לדעת את הטענות האלה, כי מסתמא פוגשים את זה, הבנתי שזה לא בגדר דברים אשר לא שומעים אותם. כמו שחז"ל לא נמנעו מלהביא ומלכתוב את שיטות הצדוקים, ודחו אותם.

ואלו בתקופת בית שני, הפרשנות הקודמת כבר לא התאימה לרוח התקופה, ולהתפתחות ההבנה השכלית, ולכן הפירוש של מצוות התורה השתנה. כך שר"ל הצדוקים הם השמרנים, וחז"ל המה המתחדשים.

זהו מה שאמרתי מקודם, שאת הצדוקים הם עושים צדיקים.

ובהמשך השיעור הוא מוסיף (עפ"ל) לגבי התחדשות כביכול של פיתוח קיום מצוות ספר דברים ע"י דוד המלך, דהיינו שעד דוד המלך הסתפקו בעיקר בקיום מצוות ספר במדבר! אינני יודע מהיכן הקשקוש הזה, אבל זה נורא.

והשותף שלו, שגם הוא בוגר מכון מנדל – עוד מעט תשמעו מה זה המכון הזה – אף 'נתפס' לאחרונה אומר בשיעור (עפ"ל) שיתכן כי בבית ראשון נהגו עין תחת עין כפשוטו, מאחר שבדורם זה התאים לאינטואיציה – דהיינו החוש – הטבעית שלהם. משא"כ בדור בית שני, שהאינטואיציה הטבעית הורתה להם לפרש אחרת.

... אומר מפורשות, שזה לא רק לגבי השינוי בין בית ראשון לשני, אלא גם כעת הלאה. בכל דור יכולים לפרש אחרת את דברי המשנה והתלמוד, לפי התפתחות ההבנה השכלית של אותו דור. ושותפו אומר את זה בלשון "האינטואיציה הטבעית" של אותו דור. וממילא חוץ ממה שעצם הדעה שלהם על חז"ל בימי בית שני, היא קראות גמורה, הרי שהם גם רפורמים ממש. גם אם כרגע עדיין אינם מעיזים ליישם זאת בפועל בהלכות מעשיות.

כמו"כ, שניהם בוגרי מסלול הלימודים ל'חרדים' של מכון מנדל, שהוא כידוע גוף חילוני-שמאלני, שנתמך ע"י גופים מסוג "הקרן החדשה לישראל" ובנותיה, שהקים "מכון לחקר מדיניות חרדית" ומשלם מילגות גבוהות במיוחד – תשמעו באלו סכנות אנחנו נמצאים בדור שלנו – ל"מנהיגי העתיד החרדיים" שבאים ללמוד אצלם קורסים. וכל זאת מתוך מטרה ברורה ומוצהרת להשפיע רח"ל על המנהיגות העתידית של הציבור החרדי. הם למדו שם.

האמת היא, כי ישנו מכתב חריף מאד אשר חתמו עליו כל גדולי הרבנים בזמנינו, והם קבעו – כיון שלפני כן זה לא היה ידוע – כי מכאן ואילך, מי שלומד שם, אין לקבל אותו לשום תפקיד ציבורי. אבל לצערנו, כבר הרבה למדו

ב'בית מדרש הגר"א' ש'בית מדרש הגר"א'
הם תנועת המוסר של הדור! הם רבי ישראל
סלנטר של הדור!

ועוד מעט חלילה לא נשאר משונאיהם של
ישראל שריד ופליט!

בכל אופן, צריכים לדעת כי ישנם אנשים בתוך
המחנה שלנו, בתוככי, עם דעות זרות, ושה
מסוכן. שאני מינות דמשכא. אמנם ב"ה הם
עדיין לא קרובים לציבור שלנו, ק"ק התימנים
יע"א, אבל אי אפשר לדעת עד איפה הדברים
מגיעים. שלא יגיעו.

חושבני, כי כעת כאשר אנו בחודש אלול,
עליהם לחזור מהר בתשובה. אני לא הזכרתי
שמות [העורך הוסיף מעצמו למעלה], כי אין
לנו כל עניין אישי נגד משהו מסוים. אבל כפי
שאמרתי, זה לא בית מדרש הגר"א, אלא בית
מדרש גרץ. בעוה"ר. זה שהיה רשע גמור
ואפיקורוס, אשר זלזל בגדולי ישראל, בשקרים
וכו'. על רבי יהונתן איבשיץ, הוא הוכיח
שכביכול הוא אכן היה מכת שבתאי צבי.

הם הביאו עדיות, ה' ירחם. אתם יודעים איזה
מלחמות היו אז? הרי היו אז כאלה שאמרו,
שרבי' יהונתן איבשיץ אכן מאמין בשבתאי
צבי, אז אחד העיד עליו בפני בית-דין שהוא
ראה אותו אוכל בתשעה באב, והוא היה מוכן
להישבע על כך. כי שבתאי צבי שר"י ביטל את
העניין של תשעה באב, כיון שהוא המשיח אז
כבר אין לצום בתשעה באב. אדרבה צריך
לעשות סעודה. הוא העיד, ראיתי אותו אוכל
בת"ב, א"כ ראיה עצומה שהוא מאמין
בשבתאי צבי. אבל בסוף התברר, שהמדובר
בתשעה באב שחל בשבת. לכן הוא היה מוכן
להישבע על כך, בהערמה. רשעים ממש. הפכו
דברי אלד"ם חיים, העידו שקרים, בלבולים
וכו', ביזו את גדולי ישראל, והכל מתוך
רשעותם. ולצערנו היום בדורנו, נדבקים
בהבליהם?

שם בעבר. כנראה לא יכלו לפסול אותם
למפרע, כי לא התרו בהם. אבל צריך להבין,
שיש שם דעות זרות מאד.

כעת תשמעו, החתן החרדי של ראש הממשלה
– אתם יודעים על מי אנחנו מדברים, הרי יש לו
בת שהיא חרדית, מהזיווג הראשון שלו [בנימין
נתניהו. העורך] – מספר בשם חמיו, שאמר לו
לפני שנתיים, שידוע לו שיש גורמים עצמתיים
– לא חסר להם כסף בעוה"ר, לשטן לא חסר,
יש אפילו עודף – שהבינו תכניות סדורות, איך
להפוך את כל הציבור החרדי לחילונים עם
כובע וזקן, ושלדבריו "תוך 10 שנים לא יישאר
כלום מהחרדיות שלכם", רח"ל.

יש המשך לדברים, אבל לא הכל ניתן
לפירסום.

צריכים לדעת, לצערנו הוא לא מחדש הרבה.
גם ראש הממשלה הראשון אמר בפרהסיא, כי
בעוד עשרים שנה לא יהיו חרדים. התקיים
ההיפך. אבל לפי הראש שלו, לפי ההסתכלות
השכלית, לפי איך שהוא עבד, כי לצערנו הוא
דאג לקלקל את כל העולים החדשים, באופן
נורמאלי הדבר היה אולי מתקבל כך על
הדעת. הוא חשב שזה יצליח, אבל ברוך ה',
בדיוק התקיים ההיפך, וחזרו בתשובה. שהרי יש
לנו הבטחה, כי לא תשכח מפי זרעו [דברים ל"א,
כ"א].

ואגב, מבין התורמים, המופיעים ברשימת
התורמים הרשמית של "בית מדרש הגר"א"
של אוריה ענבל, נמנים אישים מובהקים
מ"מכון מנדל", "ארגוני נשים חרדיות", ושאר
מרעין בישין. הם יודעים היטב היכן להניח את
כספם...

להווי ידוע, שיש להם כבר אלפי חסידים,
ורבבות מעריצים. א"כ הסכנה, האש, גדולה
ועצומה. ובכנס פתיחת המציג שלהם, הכריז
ראש ישיבת יד אהרן הרב יהושע איכנשטיין
(שבנו הרב משה מרדכי איכנשטיין ג"כ מלמד

אבל, ישנה אפשרות תמיד, ובפרט עכשיו, לחזור בתשובה. כעת זה הזמן. ואז אחינו אתם.

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה [פרק שביעי מהל' תשובה הל' ג'], על מה חוזרים בתשובה. וז"ל, אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות, וגזל, וגניבה. אלא, כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן ההתול, ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן. מן הכל, צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו'.

קל וחומר, דברים של השקפה, ויסודות האמונה.

יהי רצון שבזכות הימים הקדושים הללו, אולי הם ישמעו מה שאנחנו מדברים, ויבינו שהם טעו ותעו בדרך, בודאי הם חושבים שהם צודקים, אבל יבינו כי כן חשבו הצדוקים, לדעת עצמם הם הצדדיקים, כמו שהסברנו בס"ד. שמא הם יפתחו כעת את העיניים, יהי רצון מלפניו יתברך שהם ישובו בתשובה שלימה, ונזכה בעז"ה בקרוב לישועת ה' כהרף עין, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

אלול
אשמורות